

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ БІЗНЕС-КОЛЕДЖ**

Л. В. Долока

«ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»

ПРАКТИКУМ

Частина I

Черкаси – 2020

УДК 658 (075)

*Рекомендовано до друку рішенням методичної ради
Черкаського державного бізнес-коледжу
Протокол № 3 від 15 грудня 2020 р.*

Долока Л. В.

Економіка та фінанси підприємства

Практикум

Частина I

Черкаси, 2020 р. – 100 с.

Рецензент:

Ткаченко Алла Анатоліївна,

к.е.н., доцент кафедри обліку,

аналізу і оподаткування

Черкаського державного технологічного університету

Практикум містить тестові, практичні та індивідуальні завдання, що охоплюють основні теми дисципліни «Економіка та фінанси підприємства» за змістовним модулем 1 «Економіка підприємства», які дозволять забезпечити ефективне опрацювання студентами навчального матеріалу в процесі самостійної роботи.

Навчальний посібник розроблено відповідно до програми з курсу «Економіка та фінанси підприємства» та призначений для студентів спеціальностей 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа і страхування», 075 «Маркетинг», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Затверджено на засіданні кафедри
економіки, підприємництва та маркетингу
Протокол № 3 від 30 листопада 2020 року

© Л. В. Долока, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Структура навчальної дисципліни	5
Тема 1. Підприємство в сучасній системі господарювання	6
Тема 2. Трудові ресурси підприємства	13
Тема 3. Основні засоби та оборотні кошти підприємства	34
Тема 4. Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємства	54
Тема 5. Організація виробництва та його обслуговування	64
Тема 6. Витрати підприємства	78
Тема 7. Результативність діяльності підприємства	88
Список рекомендованої літератури	97

ВСТУП

Дисципліна «Економіка та фінанси підприємства» формує у студентів сучасне економічне мислення і систему спеціальних знань про базові поняття щодо господарсько-фінансової діяльності підприємства, змісту її окремих напрямів та їх взаємозв'язку, системи показників, що її характеризують, вчить виявляти внутрішні резерви раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, знаходити шляхи підвищення ефективності господарювання, використовувати результати аналізу для прийняття правильних управлінських рішень.

Метою практикуму, який складено у відповідності до освітньо-професійної програми підготовки молодшого фахового бакалавра спеціальностей 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа і страхування», 075 «Маркетинг», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» є закріплення студентами теоретичних та практичних знань з дисципліни «Економіка та фінанси підприємства» за 1 змістовним модулем «Економіка підприємства».

Практикум містить завдання, що охоплюють 7 тем курсу та спрямовані на закріплення теоретичного матеріалу – робота з тестами, формування практичних навиків – розв'язування практичних завдань та індивідуальна робота – підготовка рефератів. По кожній темі розроблено 20 тестових завдань закритого типу, які мають лише один правильний варіант відповіді. Практична робота включає в себе теоретичні відомості по темі, приклади розв'язку типових задач та завдання для самостійного виконання.

**Структура навчальної дисципліни
«Економіка та фінанси підприємства»**

Змістовний модуль 1. Економіка підприємства

Тема 1. Підприємство в сучасній системі господарювання.

Тема 2. Трудові ресурси підприємства.

Тема 3. Основні засоби та оборотні кошти підприємства.

Тема 4. Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємства.

Тема 5. Організація виробництва та його обслуговування.

Тема 6. Витрати підприємства.

Тема 7. Результативність діяльності підприємства.

ТЕМА 1. ПІДПРИЄМСТВО В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

План семінару

1. Поняття, характерні риси підприємства, основні види його діяльності.
2. Нормативно-правові основи функціонування підприємств.
3. Види підприємств, їх характеристика.
4. Зміст підприємницької діяльності та основні форми здійснення.
5. Процес управління підприємствами.

Опрацюйте джерела: 1, 2, 3, 7, 9, 14.

Теми доповідей студентів по рефератах

1. Історія розвитку підприємницької діяльності.
2. Організаційні структури управління підприємствами, їх види.
3. Об'єднання підприємств, їх ознаки, види та особливості господарювання.
4. Державна підтримка підприємницької діяльності.
5. Договірні взаємовідносини і партнерські зв'язки у підприємстві.
6. Тенденції і проблеми розвитку спільних підприємств в Україні.
7. Франчайзинг як особлива форма організації бізнесу.

Тестові завдання для самоперевірки

1. Згідно Господарського Кодексу України підприємство – це:
- а) самостійний суб'єкт, який володіє відокремленим майном і несе відповідальність за своїм дії даним майном;
 - б) об'єднання людей, які спільно здійснюють діяльність для досягнення поставленої загальної мети;

в) самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності.

г) сукупність організаційних структур, що об'єднані для досягнення поставлених цілей.

2. Основною метою економічної діяльності підприємства є:

а) отримання максимального доходу;

б) задоволення потреб максимальної кількості споживачів з гарантією отримання прибутку;

в) виробництво конкурентоспроможної продукції;

г) впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво.

3. Маркетингова діяльність підприємства – це:

а) виробництво конкурентоспроможної продукції з врахуванням виробничих потужностей та системою матеріально-технічного постачання;

б) діяльність, пов'язана з доведенням виготовленої продукції (послуг) до споживача, т.б. її продажем;

в) дослідження та прогнозування ринку, вивчення внутрішнього та зовнішнього ринкового середовища, розробка стратегії поведінки на ринку;

г) впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво з метою випуску нової конкурентоспроможної продукції та підвищення ефективності виробництва.

4. Порядок державної реєстрації підприємств регулюється:

а) Господарський кодексом України;

б) Податковим кодексом України;

- в) законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань»;
- г) законом України «Про господарські товариства».

5. В залежності від приналежності капіталу в статутному фонді підприємства поділяють на:

- а) державні, приватні, комунальні;
- б) унітарні, корпоративні;
- в) мікропідприємства, малі, середні та великі;
- г) підприємство з іноземними інвестиціями, іноземні підприємства, національні підприємства.

6. Головну мету підприємства прийнято називати:

- а) обов'язком;
- б) призначенням;
- в) місією;
- г) ціллю.

7. Основою перевагою в діяльності індивідуальних підприємств є:

- а) особистий сильний стимул здійснювати діяльність ефективно;
- б) спеціалізований рівень управління;
- в) можливість залучення капіталу в достатньому розмірі;
- г) поділ ризиків між учасниками діяльності.

8. Відповідно до Господарського Кодексу України підприємства відносять до великих, середніх, малих та мікропідприємств за:

- а) величиною активів;
- б) рівнем прибутків чи збитків;;
- в) часткою на ринку;
- г) кількістю працюючих на підприємстві та обсягом валового доходу за рік.

9. *Інноваційна діяльність підприємства – це:*

- а) виробництво конкурентоспроможної продукції з врахуванням виробничих потужностей та системою матеріально-технічного постачання;
- б) діяльність, пов'язана з доведенням виготовленої продукції (послуг) до споживача, т.б. її продажем;
- в) дослідження та прогнозування ринку, вивчення внутрішнього та зовнішнього ринкового середовища, розробка стратегії поведінки на ринку;
- г) впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво з метою випуску нової конкурентоспроможної продукції та підвищення ефективності виробництва.

10. *Мале підприємство – це підприємство де:*

- а) кількість працівників не перевищує 250 осіб, а обсяг валового доходу - менше 50 млн. євро;
- б) кількість працівників не перевищує 10 осіб, а обсяг валового доходу - менше 2 млн. євро;
- в) кількість працівників не перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу - менше 10 млн. євро;
- г) кількість працівників більше 250 осіб, а обсяг валового доходу - більше 50 млн. євро.

11. *Залежно від мети і характеру діяльності підприємства бувають:*

- а) головні та дочірні;
- б) комерційні та некомерційні;
- в) унітарні та корпоративні;
- г) державні, приватні, колективні, комунальні.

12. *Згідно Господарського кодексу підприємництво – це:*

- а) самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарську діяльність, яку здійснюють суб'єкти

господарювання (підприємці) для досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку;

б) будь-яка матеріальна, інтелектуальна, творча діяльність, яка пов'язана з виробництвом продукції, товарів, наданням відповідних послуг, створенням певних духовних цінностей;

в) діяльністю, яка пов'язана з операціями й угодами з купівлі-продажу товарів і послуг;

г) особливий вид комерційної діяльності, який пов'язаний з купівлею-продажом національної й іноземної валют і цінних паперів.

13. Об'єктами підприємницької діяльності є:

а) юридичні та фізичні особи України, зареєстровані відповідно до чинного законодавства;

б) товарно-грошові та торговельно-обмінні операції;

в) матеріальні, нематеріальні, фінансові ресурси, продукція, послуги, а також наймана праця;

г) магазини, речові та продовольчі ринки, біржі, виставки - продаж і, аукціони, торговельні доми, ярмарки, торговельні бази, інші заклади торгівлі.

14. До основних функцій управління відносять:

а) планування, регулювання, розподіл, контроль;

б) прогнозування, організація, контроль;

в) мотивація, прогнозування, регулювання;

г) планування, організація, мотивація, контроль.

15. Планування як функція управління – це:

а) функція управління, що визначає перспективи розвитку економічної системи підприємства та її майбутній стан з врахуванням темпів розвитку, застосуванням джерел інформації, обраних методів і форм виробництва для досягнення конкретної мети у вигляді конкретних планових

завдань і показників з установленими термінами їх виконання;

б) функція управління, основною метою якої є формування керівної та керованої системи взаємозв'язків;

в) функція управління, яка характеризує комплекс причин, які мотивують персонал до ефективної роботи та досягнення поставлених цілей;

г) являє собою перевірку та постійне спостереження з метою перевірки чи нагляду за діяльністю підприємства за допомогою різних методів.

16. Функції управління поділяються на такі види:

а) основні та допоміжні;

б) основні та специфічні;

в) першочергові та другорядні;

г) стратегічні та тактичні.

17. Високотехнологічне підприємництво – це:

а) діяльність пов'язана з виробництвом продукції;

б) діяльність, яка пов'язана з операціями й угодами з купівлі-продажу товарів і послуг;

в) підприємницька діяльність в сфері високих технологій, в основу якої покладено інноваційні ідеї зі створення наукомістких товарів та/або послуг;

г) будь-яка матеріальна, інтелектуальна, творча діяльність, яка пов'язана з наданням відповідних послуг, створенням певних духовних цінностей.

18. Соціальна діяльність – це:

а) діяльність, яка передбачає забезпечення соціальних гарантій, отримання соціальних виплат, створення безпечних умов праці та сприятливого клімату в колективі;

б) задоволення потреб максимальної кількості споживачів з гарантією отримання прибутку;

- в) діяльність, пов'язана з доведенням виготовленої продукції (послуг) до споживача;
- г) будь-яка матеріальна, інтелектуальна, творча діяльність, яка пов'язана з виробництвом продукції, товарів, наданням відповідних послуг, створенням певних духовних цінностей.

19. Приватне підприємство – це підприємство засноване на:

- а) комунальній власності;
- б) державній власності;
- в) змішаній формі власності;
- г) приватній власності.

20. Одноосібне підприємство – це:

- а) підприємство, яке є власністю однієї особи, що відповідає за зобов'язання усім майном;
- б) добровільне об'єднання громадян з метою спільного здійснення господарської діяльності;
- в) підприємство, засноване на договірних засадах відносно володіння та користування майном на протязі визначеного періоду часу;
- г) підприємство, яке створене шляхом поєднання майна і участі в прийнятті рішень стосовно господарської діяльності, з метою одержання гарантованого прибутку.

ТЕМА 2. ТРУДОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА

План семінару

1. Сутність персоналу та його характеристика.
2. Визначення чисельності окремих категорій працівників на підприємстві. Показники руху персоналу.
3. Сутність продуктивності праці та методи її визначення.
4. Зміст мотивації праці та її основні види.
5. Система організації оплати праці на підприємстві.

Опрацюйте джерела: 2, 5, 8, 11, 13.

Теми доповідей студентів по рефератах

1. Кадрова політика підприємства.
2. Критерії вибору оптимальних форм і систем оплати праці на підприємстві.
3. Оцінка ділових якостей керівників і менеджерів фірми.
4. Конкурсно-контрактна система найму працівників фірми.
5. Напрямки підвищення продуктивності праці на підприємстві.
6. Зарубіжний досвід використання різних моделей мотивації праці персоналу у підприємницькій діяльності.
7. Формування внутрішньофірмової політики оплати праці.

Тестові завдання для самоперевірки

1. *Персонал* – це:

- а) працівники, які мають високу професійну підготовку і виконують управлінські функції на підприємстві;
- б) основний штатний склад працівників підприємства, що володіють необхідною кваліфікацією і виконують різноманітні виробничо-господарські функції;

- в) працівники, які зайняті виробництвом та його обслуговуванням;
- г) працівники, зайняті в основному в соціальній сфері діяльності підприємства.

2. *За характером виконуваних функцій промислово-виробничий персонал поділяють на:*

- а) шість категорій;
- б) дві категорії;
- в) п'ять категорій;
- г) чотири категорії.

3. *Робітники – це:*

- а) працівники, які набувають практичних навичок оволодіння професією на конкретному підприємстві;
- б) працівники, що здійснюють роботу пов'язану з підготовкою та оформленням документів, а також виконують адміністративно-господарські, фінансові, статистичні, обліково-бухгалтерські та інші функції обслуговування;
- в) працівники, безпосередньо зайняті виробництвом продукції, а також обслуговуванням устаткування;
- г) працівники з вищою освітою, що здійснюють управлінські функції на рівні підрозділів підприємства.

4. *Штатна чисельність – це:*

- а) облікова кількість працівників підприємства на конкретну дату, з врахуванням кількості прийнятих і вибулих працівників протягом певного періоду часу;
- б) працівники, які щоденно повинні бути на роботі;
- в) кількість працівників підприємства з врахуванням їх підміни на час відпусток, хвороб та інших поважних неявок;
- г) основний штатний склад працівників підприємства, що володіють необхідною кваліфікацією і виконують різноманітні виробничо-господарські функції.

5. Виділяють три категорії фонду часу:

- а) календарний, святковий, робочий;
- б) плановий, фактичний;
- в) плановий, позаплановий, робочий;
- г) календарний, номінальний, ефективний.

6. Стажери – це:

- а) працівники, які набувають практичних навичок оволодіння професією на конкретному підприємстві;
- б) працівники, що здійснюють роботу пов'язану з підготовкою та оформленням документів, а також виконують адміністративно-господарські, фінансові, статистичні, обліково-бухгалтерські та інші функції обслуговування;
- в) працівники, безпосередньо зайняті виробництвом продукції, а також обслуговуванням устаткування;
- г) працівники з вищою освітою, що здійснюють управлінські функції на рівні підрозділів підприємства.

7. Коефіцієнт облікового складу розраховується за формулою:

а) $K_{\text{обл}} = \frac{T_{\text{номінальне}}}{T_{\text{ефективне}}};$

б) $K_{\text{обл}} = \frac{T_{\text{ефективне}}}{T_{\text{номінальне}}};$

в) $K_{\text{обл}} = \frac{T_{\text{календарне}}}{T_{\text{ефективне}}};$

г) $K_{\text{обл}} = \frac{T_{\text{номінальне}}}{T_{\text{ефкалендарне}}}.$

8. Коефіцієнт обороту за прийомом – це:

- а) відношення усіх прийнятих та вибулих працівників до середньосписової чисельності працівників;
- б) відношення усіх вибулих працівників до середньосписової чисельності працівників;
- в) відношення чисельності всіх прийнятих працівників до середньосписової чисельності працівників;

г) відношення вибулих з підприємства працівників з неповажних причин до середньоспискової чисельності.

9. Рівень продуктивності праці характеризують:

- а) фондівіддача і фондомісткість;
- б) фондоозброєність праці;
- в) виробіток на одного працюючого;
- г) середньомісячна заробітна плата.

10. Погодинна оплата праці здійснюється на основі даних про:

- а) кількість відпрацьованого часу;
- б) кількість виробленої продукції;
- в) норми часу та розцінки за комплекс робіт;
- г) кількість відпрацьованого часу та премій за місяць.

11. Розрізняють такі методи розрахунку продуктивності праці:

- а) натуральний, вартісний, трудовий;
- б) математичний, статистичний, плановий;
- в) плановий, нормативний, розрахунковий;
- г) плановий, фактичний, нормативний.

12. Організаційно-виробничі методи мотивації – це методи:

- а) спрямовані на створення гнучкої системи стимулювання працівників;
- б) направлені на створення сприятливих та безпечних умов праці, сприяють ритмічній роботі, викликають позитивні емоції;
- в) направлені на створення сприятливого клімату в колективі, де працівнику приємно і зручно працювати;
- г) направлені на підвищення рівня інформованості персоналу про систему мотивації.

13. Згідно ст. 6 ЗУ „Про оплату праці” тарифна система на підприємстві включає такі елементи:

- а) посадові оклади, посадові інструкції, довідники;
- б) тарифні ставки та норми виробітку;
- в) штатний розпис, посадові оклади;
- г) тарифно-кваліфікаційні довідники, тарифну сітку, тарифні ставки та схеми посадових окладів,

14. Виділяють дві основні форми заробітної плати:

- а) планова і нормативна;
- б) погодинна та відрядна;
- в) пряма та додаткова;
- г) індивідуальна та колективна.

15. Ефективний фонд часу дорівнює:

- а) числу календарних днів планового періоду;
- б) числу календарних днів за мінусом вихідних і святкових днів;
- в) числу календарних днів за мінусом вихідних і святкових днів, неявок на роботу через хворобу, відпустку, простої чи виконання державних обов’язків;
- г) тривалості однієї зміни на підприємстві.

16. Тарифна ставка – це:

- а) розмір заробітку за одну годину, один день або один місяць роботи;
- б) середньомісячна заробітна плата;
- в) середньорічна заробітна плата;
- г) оплата праці в натуральному вигляді.

12. Соціально-психологічні методи мотивації – це методи:

- а) спрямовані на створення гнучкої системи стимулювання працівників;

- б) направлені на створення сприятливих передумов для трудової діяльності працівника, сприяють ритмічній роботі, викликають позитивні емоції;
- в) направлені на створення сприятливого клімату в колективі, де працівнику приємно і зручно працювати;
- г) направлені на підвищення рівня інформованості персоналу про систему мотивації.

18. Коефіцієнт плинності кадрів – це:

- а) відношення усіх прийнятих та вибулих працівників до середньоспискової чисельності працівників;
- б) це відношення усіх вибулих працівників до середньоспискової чисельності працівників;
- в) відношення чисельності всіх прийнятих працівників до середньоспискової чисельності працівників;
- г) відношення вибулих з підприємства працівників з неповажних причин до середньоспискової чисельності.

19. Розрізняють такі види мотивації персоналу:

- а) грошова, негрошова;
- б) нормативна, розрахункова;
- в) пряма, непряма, спонукальна;
- г) персональна, колективна.

20. Мінімальна заробітна плата – це:

- а) середньомісячна заробітна плата;
- б) встановлений на законодавчому рівні розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може здійснюватися оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці;
- в) середньорічна заробітна плата;
- г) найменша за рік заробітна плата працівника.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 1

Теоретичні відомості

На підприємстві для характеристики трудового потенціалу використовують систему показників.

Характеристику персоналу за кількісними показниками можна здійснити на основі таких показників:

- штатна чисельність;
- явочна чисельність;
- середньоспискова чисельність.

Баланс робочого часу на підприємстві включає три категорії фонду часу:

1) *календарний* ($T_{\text{календ}}$) – дорівнює числу календарних днів планового періоду;

2) *номінальний* ($T_{\text{ном}}$) – дорівнює календарний фонд – вихідні і святкові дні;

3) *ефективний* ($T_{\text{еф}}$) – дорівнює номінальний фонд – неявки внаслідок хвороби, відпусток (основні, додаткові, учбові) і виконання суспільних і державних обов'язків, цілодобових простоїв тощо.

Для розрахунку явочної чисельності працівників на основі балансу робочого часу визначають *коефіцієнт облікового складу* ($K_{\text{обл}}$), який відображає відношення номінального фонду робочого часу ($T_{\text{ном}}$) до ефективного фонду ($T_{\text{еф}}$):

$$K_{\text{обл}} = \frac{T_{\text{ном}}}{T_{\text{еф}}} \quad (2.1)$$

Спискова чисельність працівників ($\text{Ч}_{\text{сп}}$) розраховується з врахування коефіцієнту облікову складу ($K_{\text{обл}}$) та штатної чисельності робітників ($\text{Ч}_{\text{шт}}$):

$$\text{Ч}_{\text{сп}} = \text{Ч}_{\text{шт}} \times K_{\text{обл}} \quad (2.2)$$

Розрізняють три методи визначення чисельності робітників ($Ч_p$):

1. *За нормами часу:*

$$Ч_p = \frac{\sum t_{шт} \times N}{T_{еф} \times K_{вн}}, \text{ де} \quad (2.3)$$

$t_{шт}$ – трудомісткість однієї одиниці продукції, людино-годин;

N – кількість виробів даного виду продукції, натуральних одиниць;

$T_{еф}$ – ефективний фонд робочого часу одного працівника, год.;

$K_{вн}$ – коефіцієнт виконання норм виробітку по коремому цеху або підприємству в цілому тощо.

2. *За штатними робочими місцями:*

$$Ч_p = \frac{\sum T_{еф.уст.} \times R_i}{t}, \text{ де} \quad (2.4)$$

$T_{еф.уст}$ – ефективний фонд часу обладнання, год.;

R_i – кількість робочих місць з обслуговування конкретного виду обладнання;

t – кількість обладнання наявного на підприємстві.

3. *За нормами обслуговування:*

$$Ч_p = \frac{g}{H_{обсл} \times n_{зм}}, \text{ де} \quad (2.5)$$

g – кількість наявних робочих місць;

$H_{обсл}$ – норма обслуговування, тобто кількість агрегатів, обслуговуваних одним працівником;

$n_{зм}$ – кількість робочих змін.

Показники руху персоналу:

1) *коефіцієнтом обороту за прийомом* ($K_{оп}$) – це відношення чисельності всіх прийнятих працівників ($Ч_{пр}$) до середньоспискової чисельності працівників ($Ч_{сп}$) за однаковий період часу:

$$K_{оп} = \frac{Ч_{пр}}{Ч_{сп}} \quad (2.6)$$

2) **коефіцієнтом обороту за вибуттям** ($K_{ов}$) – це відношення усіх вибулих працівників ($Ч_{виб}$) до середньоспискової чисельності працівників ($Ч_{сп}$):

$$K_{ов} = \frac{Ч_{виб}}{Ч_{сп}} \quad (2.7)$$

3) **коефіцієнтом плинності кадрів** ($K_{пл}$) – це відношення вибулих з неповажних причин працівників ($Ч_{виб.н.п.}$) до середньоспискової чисельності ($Ч_{сп}$):

$$K_{пл} = \frac{Ч_{виб.н.п.}}{Ч_{сп}} \quad (2.8)$$

4) **коефіцієнт загального обороту** ($K_{зо}$) - це відношення усіх прийнятих ($Ч_{пр}$) та вибулих працівників ($Ч_{виб}$) до середньоспискової чисельності працівників ($Ч_{сп}$):

$$K_{зо} = \frac{Ч_{пр} + Ч_{виб}}{Ч_{сп}} \quad (2.9)$$

Важливим економічним показником, що характеризує ефективність праці є показник продуктивності праці (ПП).

Продуктивність праці – це показник ефективності та результативності праці, який характеризується співвідношенням обсягу продукції (робіт, послуг) до кількості праці, витраченої на виробництво цього обсягу.

Розрізняють такі **методи розрахунку продуктивності праці**:

- натуральний;
- вартісний;
- трудовий.

При **натуральному методі** розрахунку продуктивності праці обсяг виготовленої підприємством продукції обчислюють в натуральних вимірниках (кг, шт., м.), а сам показник має два прояви: часовий і персоніфікований.

Часовий прояв ПП ($ПП_{нат.1}$) відображає кількість виготовленої підприємством продукції (робіт, послуг) в натуральному вимірі ($ВП_{нат}$) за одиницю часу, витраченого на її виробництво ($T_{эф.}$) і визначається за формулою:

$$ПП_{\text{нат.1}} = \frac{ВП_{\text{нат}}}{T_{\text{еф}}}, \text{ шт./ год.} \quad (2.10)$$

Персоніфікований прояв (ПП_{нат.2}). Продуктивність праці відображає кількість виготовленої підприємством продукції (робіт, послуг) в натуральному вимірі (ВП_{нат}) одним працівником підприємства (Ч_{пвп}) і визначається за формулою[2, с. 196]:

$$ПП_{\text{нат.2}} = \frac{ВП_{\text{нат}}}{Ч_{\text{пвп}}}, \text{ шт./люд.} \quad (2.11)$$

При **вартісному методі** розрахунку ПП обсяг виготовленої продукції розраховують у вартісних вимірниках (грн.) Показник має також два прояви: часовий і персоніфікований.

Часовий прояв ПП (ПП_{варт.1}) відтворює обсяг виготовленої підприємством продукції у вартісному вимірі у вигляді валової (ВП) чи товарної (ТП) продукції за одиницю часу, витраченого на її виробництво (T_{еф}) і визначається за формулою:

$$ПП_{\text{варт.1}} = \frac{ВП(ТП)}{T_{\text{еф}}}, \text{ грн./ год.} \quad (2.12)$$

Персоніфікований прояв (ПП_{варт.2}) ПП відображає обсяг виготовленої продукції у вартісному виразі у вигляді валової (ВП) чи товарної (ТП) продукції одним працівником підприємства (Ч_{пвп}) і визначається за формулою:

$$ПП_{\text{варт.2}} = \frac{ВП(ТП)}{Ч_{\text{пвп}}}, \text{ грн./люд.} \quad (2.13)$$

При трудовому методі обчислення ПП характеризується показником **трудомісткості** – оберненому показнику ПП. Трудомісткість одиниці продукції (Т_м) визначається як відношення фонду витраченого робочого часу (T_{еф}) до кількості виготовленої продукції в натуральному вимірі (ВП_{нат}):

$$T_{\text{м}} = \frac{T_{\text{еф}}}{ВП_{\text{нат}}}, \text{ нормо-годин} \quad (2.14)$$

$$T_{\text{м}} = \frac{1}{ПП} \quad (2.15)$$

Заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому вираженні, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівнику за виконану ним роботу.

Тарифна ставка I розряду – це мінімальна оплата праці працівнику за годину, місяць роботи, нижче якої не може здійснюватися оплата за виконану працівником роботу.

На основі тарифної ставки I розряду ($T_{ст_1}$) розраховують тарифні ставки наступних розрядів з врахуванням відповідного тарифного коефіцієнту (K_i):

$$T_{ст_i} = T_{ст_1} \times K_i, \text{ грн./год.} \quad (2.16)$$

Середня тарифна ставка розраховується як середньозважена величина тарифних ставок:

- для робітників:

$$\overline{T}_{ст} = \frac{\sum_{i=1}^d T_{ст_i} \times Ч_{р_i}}{Ч_p}, \text{ грн./год.} \quad (2.17)$$

- для робіт:

$$\overline{T}_{ст} = \frac{\sum_{i=1}^d T_{ст_i} \times T_{р_i}}{T_p}, \text{ де} \quad (2.18)$$

$T_{ст_{ш}}$ – тарифна ставка відповідного розряду;

$Ч_p$ – загальна чисельність робітників;

T_p – загальна трудомісткість робіт, нормо-годин.

Найчастіше застосовують дві основні форми зарплати:

- **відрядну** (відповідно до кількості виробленої продукції);

- **погодинну** (відповідно до кількості відпрацьованого часу).

Пряму відрядну заробітну плату розраховують за формулою:

$$ЗП_{пр.відр.} = R \cdot Q, \text{ грн., де} \quad (2.19)$$

Q – обсяг виготовленої продукції в натуральних одиницях за розрахунковий період;

R – відрядна розцінка за одиницю виконаної роботи, грн/одиницю.

Заробітна плата за погодинної системи оплати праці визначається залежно від тарифної ставки робітника ($T_{ст}$) і кількості відпрацьованого ним часу за визначений період ($T_{еф}$) за формулою:

$$ЗП_{пр. погод} = T_{ст} \cdot T_{еф}, \text{ грн.} \quad (2.20)$$

Приклади розв'язку типових задач

Типова задача № 1

Розрахувати ефективний фонд часу робітника в днях і годинах на основі балансу робочого часу за рік за умови:

1. Календарний фонд часу – 365 дні;
 2. Святкові та вихідні - 111 днів;
 3. Номінальний фонд часу - ? днів
 4. Невикористаний фонд часу - 28 днів
 5. Ефективний фонд часу робітника - ? днів
 6. Втрати часу протягом робочого дня - 0,3 год.
- Тривалість робочого дня – 8 год.

Розв'язок:

- 1) Розрахуємо номінальний фонд часу:

$$T_{ном} = 365 - 111 = 254 \text{ дні}$$

- 2) Розрахуємо ефективний фонд часу робітника:

$$T_{еф} = 254 - 28 = 226 \text{ дні}$$

$$T_{еф} = 226 \cdot (8,0 - 0,3) = 1740,2 \text{ год.}$$

Висновок:

Отже, ефективний фонд часу одного робітника буде дорівнювати 1740,2 год.

Типова задача № 2

Квартальна програма виробничої дільниці – 620 одиниць продукції. Час на обробку однієї одиниці: токарні роботи – 8,2 год.; фрезерні роботи – 7,1 год..

Коефіцієнт виконання норм виробітку: токарні роботи – 1,1; фрезерні роботи – 1,15. У кварталі 70 робочих днів, тривалість робочого дня – 8 годин.

Визначити чисельність робітників за фахом.

Розв'язок:

1. Визначимо ефективний фонд робочого часу за квартал:

$$T_{\text{еф}} = 70 \cdot 8 = 560 \text{ год.}$$

2. Визначимо чисельність робітників:

$$Q_p = \frac{N \cdot t_{\text{шт}}}{T_{\text{еф}} \cdot K_{\text{вн}}}$$

- чисельність токарів:

$$Q_{\text{токарів}} = \frac{620 \cdot 8,2}{560 \cdot 1,1} = \frac{5084}{616} = 8,25 \approx 8 \text{ чол.}$$

- чисельність фрезерувальників:

$$Q_{\text{фрез}} = \frac{620 \cdot 7,1}{560 \cdot 1,15} = \frac{4402}{644} = 6,83 \approx 7 \text{ чол.}$$

Висновок:

Отже, для виконання квартальної програми виробничої дільниці потрібно 8 токарів та 7 фрезерувальників.

Типова задача № 3

На підприємстві встановлено 64 верстати, один працівник обслуговує 8 верстатів. Календарна кількість днів – 365. Кількість вихідних та святкових днів – 110. Кількість днів невиходів на роботу – 35. Підприємство працює в 3 зміни, тривалість однієї зміни – 8 год.

Необхідно **визначити** явочну та середньоспискову чисельність робітників.

Розв'язок:

1) Розрахуємо номінальний та ефективний фонд часу:

$$T_{\text{ном}} = (365 - 110) \cdot 8 \cdot 3 = 255 \cdot 8 \cdot 3 = 6120 \text{ год.}$$

$$T_{\text{еф}} = (255 - 35) \cdot 8 \cdot 3 = 5280 \text{ год.}$$

2) Розрахуємо явочну чисельність робітників:

$$Ч_p = \frac{\sum T_{\text{еф. уст.}} \cdot R_i}{t}, \quad Ч_{\text{яв}} = \frac{5280 \cdot \frac{64}{8}}{64} = 660 \text{ чол.}$$

3) Розрахуємо середньоспискову чисельність робітників.

$$Ч_{\text{сп}} = Ч_{\text{яв}} \cdot K_{\text{обл}} \quad K_{\text{обл}} = \frac{T_{\text{ном}}}{T_{\text{еф}}} = \frac{6120}{5280} = 1,16$$

$$Ч_{\text{сп}} = 660 \cdot 1,16 = 765,6 \approx 766 \text{ чол.}$$

Висновок:

Отже, явочна чисельність робітників буде дорівнювати 660 чол., середньоспискова 766 чол.

Типова задача № 4

Визначити коефіцієнт прийому, коефіцієнт вибуття та коефіцієнт плинності кадрів. Дані по підприємству подані у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Показники, чол.	2018 рік	2019 рік
Середньоспискова чисельність робітників	1604	1571
Кількість прийнятих за рік працівників	300	315
Всього звільнених за рік працівників	155	160
У т.ч. кількість працівників звільнених за власним бажанням та за порушення трудової дисципліни	115	108

Розв'язок:

1) Розрахуємо коефіцієнт прийому:

$$K_{on} = \frac{Ч_{np}}{Ч_{cn}}$$

- 2018 рік: $K_{on} = \frac{300}{1604} = 0,187$ - 2019 рік: $K_{on} = \frac{315}{1571} = 0,201$

2) Розрахуємо коефіцієнт вибуття:

$$K_{ov} = \frac{Ч_{виб}}{Ч_{cn}}$$

- 2018 рік: $K_{ov} = \frac{155}{1604} = 0,097$ - 2019 рік: $K_{ov} = \frac{160}{1571} = 0,102$

3) Розрахуємо коефіцієнт плинності кадрів:

$$K_{nl} = \frac{Ч_{виб, np}}{Ч_{cn}}$$

- 2018 рік: $K_{nl} = \frac{115}{1604} = 0,072$ - 2019 рік: $K_{nl} = \frac{108}{1571} = 0,069$

4) Розрахуємо коефіцієнт загального обороту:

- 2018 рік: $K_{zo} = \frac{300+155}{1604} = 0,28$

- 2019 рік: $K_{zo} = \frac{315+160}{1571} = 0,3$

Висновок:

Отже, коефіцієнт прийому і вибуття працівників був більшим в 2019 році і складав відповідно 0,201 та 0,102. Коефіцієнт плинності кадрів в 2018 році – 0,072, а в 2019 році – 0,069, коефіцієнт загального обороту відповідно 0,28 та 0,3.

Типова задача № 5

Продуктивність праці робітника в минулому році складала 5 000 грн/особу. Обсяг виробництва продукції за рік – 16 000 000 грн. В результаті підвищення технічного рівня виробництва звільняють – 300 чол. За рахунок удосконалення

управління і організації виробництва звільняють – 60 чол. Зміна об'єму і структури виробництва потребує додаткової чисельності 130 кваліфікованих робітників.

Визначити зміну продуктивності праці у плановому році.

Розв'язок:

1. *Визначимо чисельність робітників у минулому році ($Ч_{р.м.р.}$):*

$$Ч_{р.м.р.} = \frac{ВП}{ПП_{м.р.}} = \frac{16000000}{5000} = 3200 \text{ чол.}$$

2. *Визначимо чисельність робітників за планом ($Ч_{план}$):*

$$Ч_{план} = 3200 - 300 - 60 + 130 = 2970 \text{ чол.}$$

3. *Розрахуємо продуктивність плану на одного працюючого ($ПП_{план}$):*

$$ПП_{план} = \frac{ВП}{Ч_{план}} = \frac{16000000}{2970} = 5387,21 \text{ грн./чол.}$$

4. *Зростання продуктивності праці становить:*

$$\Delta ПП = \frac{ПП_{план} - ПП_{баз}}{ПП_{баз}} \cdot 100\%$$

$$\Delta ПП = \frac{5387,21 - 5000}{5000} \cdot 100\% = 7,74\%$$

Висновок:

Отже, продуктивність праці у плановому році зросте на 7,74%.

Типова задача № 6

Нарахувати заробітну плату за місяць робітникові шостого розряду при погодинно преміальній системі оплати праці, якщо:

1. Відпрацьовано за місяць – 170 год.
2. Тарифний коефіцієнт шостого розряду – 1,62

3. Годинна тарифна ставка робітника I-го розряду – 18,82 грн.
4. Премія за виконання місячного завдання – 15 %
5. Премія за кожен % перевиконання завдання становить 2 % заробітку робітника.
6. Завдання виконано на – 106%.

Розв'язок:

1) Розрахуємо тарифну ставку шостого розряду:

$$T_{\text{ст6}} = T_{\text{ст1}} \times K_6 = 18,82 \times 1,62 = 30,49 \text{ грн.}$$

2) Розрахуємо місячну заробітну за відпрацьовані години:

$$ЗП_{\text{погод}} = T_{\text{ст6}} \times T_{\text{еф}} = 30,49 \times 170 = 5183,3 \text{ грн.}$$

3) Розрахуємо премію працівника за місяць:

$$\text{Премія} = 5183,3 \times 0,15 + 5183,3 \times 0,02 \times 6 = 1399,49 \text{ грн.}$$

4) Розрахуємо заробітну плату при погодинно-преміальній системі оплати праці:

$$ЗП_{\text{погод.}-\text{прем.}} = 5183,3 + 1399,49 = 6582,79 \text{ грн.}$$

Висновок:

Отже, заробітна плата за місяць робітника шостого розряду буде дорівнювати 6582,79 грн.

Завдання для самостійного виконання

Задача № 1

Обсяг виробничої програми підприємства у минулому періоді становив 435 000 грн. і зріс у плановому періоді на 9,5%. Виріток на одного працюючого у минулому періоді становив 3100 грн. За рахунок кращої організації виробництва чисельність промислово-виробничого персоналу зменшиться у плановому періоді на 5 осіб.

Визначити відсоток зміни продуктивності праці на підприємстві, а також чисельність робітників у плановому періоді.

Задача № 2

Річна програма виробничої дільниці складає 4800 одиниць продукції. Час на обробку одиниці продукції: з токарних робіт – 10,4 год., з фрезерних робіт – 6,8 год., з складальних робіт – 5,8 год. Запланований відсоток виконання норм на дільниці – 114%.

Невиходи плануються у розмірі 8% від ефективного фонду часу за рік (254 робочих дні). Підприємство працює у 3 зміни. Тривалість зміни 8 год.

Визначити кількість робітників за фахом.

Задача № 3

У механічному цеху є 81 од. устаткування. Цех функціонує у 2 зміни. Тривалість зміни 8 год. Норма обслуговування для робітника – 9 одиниць обладнання. Номінальний фонд часу робітника – 252 дні, чергові та додаткові відпустки – 22 дні, невиходи у зв'язку з хворобою – 3 дні.

Розрахувати середньоспискову чисельність робітників.

Задача № 4

За звітний період випущено 645 000 виробів при чисельності 2420 чол. У наступному періоді заплановано виробництво 835 000 виробів, а також збільшення чисельності робітників на 20%.

Визначити продуктивність праці за звітний та плановий період, а також відсоток зміни продуктивності праці у плановому періоду.

Задача № 5

Планова трудомісткість одного виробу – 0,8 год., кількість робочих днів – 225 днів, річний обсяг виробництва – 1 080 000 од. Режим роботи підприємства – 2 зміни. Тривалість однієї зміни – 8,2 год. Втрати часу через регламентовані простої - 5%. Відсоток виконання норм виробітку становить 108%.

Визначити планову чисельність робітників.

Задача № 6

Нарахувати заробітну плату за місяць робітникові п'ятого розряду при погодинно преміальній системі оплати праці, якщо:

1. Відпрацьовано за місяць – 255 год.
2. Тарифний коефіцієнт робітника п'ятого розряду – 1,68
3. Годинна тарифна ставка робітника I-го розряду – 17,50 грн.
4. Премія за виконання місячного завдання - 18%
5. Премія за кожен % перевиконання завдання становить 2,5% заробітку робітника.
6. Завдання виконано на – 109%.

Задача № 7

Розрахувати чисельність робітників за умови:

Обсяг випуску: продукція А – 4200 од.; продукція Б – 80000 од. Норма часу на одну одиницю: продукція А – 6,2 год.; продукція Б – 5,4 год.

Процент виконання норм – 118%. Невиходи на роботу – 8,5%. Рік містить 256 робочих дні, режим роботи – 1 зміна, тривалість зміни – 8,1 год.

Задача № 8

Визначити планову чисельність робітників за умови:

1. Кількість календарних днів – 365;
2. Кількість вихідних та святкових днів – 110;
3. Кількість днів невиходів на роботу: відпустки – 18; захворювання – 5; прогули – 12.
4. Середня тривалість робочого дня – 7,8 год.
5. Втрати робочого часу та простої – 3,5%.
6. План випуску продукції – 68500 од.
7. Трудомісткість одиниці виробу – 1,2 нормо-год.;
8. Коефіцієнт виконання норм (очікуваний) – 1,01.

Задача № 9

Розрахувати показнику руху персоналу та порівняти зміну по роках. Дані по підприємству подані у вигляді таблиці.

Показники, чол.	2018 рік	2019 рік
Середньоспискова чисельність робітників (чол.)	1800	2100
Кількість прийнятих за рік працівників (чол.)	400	415
Кількість звільнених за рік працівників, всього (чол.)	255	260
У т.ч. кількість працівників звільнених за власним бажанням та за порушення трудової дисципліни (чол.)	215	208

Задача № 10

Річний обсяг виробництва – 850 тис. од., а трудомісткість однієї одиниці – 0,45 год. Кількість робочих днів у році – 219. Підприємство працює у 2 зміни, тривалість однієї зміни – 8,2 год. Втрати часу з вини робітників – 1%, а не регламентовані простої – 2,5%. Відсоток виконання норм виробітку – 104%.

Визначити необхідну чисельність робітників.

Задача № 11

Виробіток на одного працюючого в минулому році складав 6 200 грн/особу. Об'єм виробництва за планом на рік – 850 000 грн. За рахунок підвищення технічного рівня виробництва звільняється – 112 чол. Внаслідок організації виробництва звільняється – 65 чол. Зміна об'єму і структури виробництва потребує 125 кваліфікованих робітників.

Визначити зростання продуктивності праці у плановому році.

Задача № 12

Середньооблікова чисельність персоналу у звітному році склала 255 чоловік, обсяг випуску продукції – 5200000 грн. У плановому році обсяг продукції має становити 5980000 грн., а продуктивність праці підвищиться на 5,5%.

Визначити рівень продуктивності праці у звітному і плановому роках; чисельність промислово-виробничого персоналу у плановому році.

ТЕМА 3. ОСНОВНІ ЗАСОБИ ТА ОБОРОТНІ КОШТИ ПІДПРИЄМСТВА

План семінару

1. Загальна характеристика капіталу і основних засобів, їх склад і структура.
2. Амортизація і знос основних засобів.
3. Показники ефективності використання основних засобів.
4. Оборотні кошти підприємства: сутність, структура та джерела формування.
5. Особливості нормування оборотних коштів на підприємстві.
6. Показники ефективності використання оборотних коштів на підприємстві.

Опрацюйте джерела: 2, 4, 5, 6, 12.

Теми доповідей студентів по рефератах

1. Практичне значення основних засобів для здійснення виробничого процесу.
2. Терміни служби устаткування, їх оптимізація.
3. Сучасні інформаційні технології і програмні продукти.
4. Правовий захист нематеріальних ресурсів підприємств.
5. Патентування і ліцензування підприємницької діяльності та ресурсів фірми.
6. Сучасна політика ресурсозбереження та ефективність її здійснення.
7. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Тестові завдання для самоперевірки

1. Частина капіталу, яку використовують на придбання засобів виробництва, називається:
а) постійний капітал;

- б) змінний капітал;
- в) основний капітал;
- г) оборотний капітал.

2. Основний капітал – це:

- а) частина постійного капіталу, яку використовують для придбання предметів праці та здійснення оплати праці працівників;
- б) частина постійного капіталу, яка включає вартість засобів праці та обертається протягом декількох періодів виробництва;
- в) капітал, створюваний переважно за рахунок нерозподіленого прибутку;
- г) тимчасовий капітал, сформований за рахунок довгострокових або короткострокових позик.

3. Основні засоби – це:

- а) предмети праці, які використовуються у виробничому процесі і повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції за період менше 365 днів;
- б) частина економічного потенціалу підприємства, яка здатна забезпечувати користь на протязі тривалого періоду часу;
- в) засоби підприємства, які використовуються для обслуговування процесу обігу товарів;
- г) матеріальні активи, які використовуються у процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг і очікуваний термін корисного використання яких більше ніж 365 днів.

4. Згідно з вимогами податкового обліку основні засоби поділяють на:

- а) 4 групи;
- б) 16 груп;
- в) 12 груп;
- г) 9 груп.

5. Об'єктом амортизації є:

- а) вартість землі, якою володіє підприємство;

- б) вартість основних засобів (окрім вартості землі і незавершених капітальних інвестицій);
- в) вартість оборотних коштів підприємства;
- г) вартість продукції, виготовленої за звітний період.

б. Амортизація нараховується із застосуванням таких методів:

- а) виробничий, торгівельний, розрахунковий;
- б) плановий, нормативний, фактичний;
- в) прямолінійний, виробничий, кумулятивний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості;
- г) прямолінійний, виробничий.

7. Фондомісткість – це показник, який:

- а) розраховується як відношення прибутку від діяльності підприємства до середньорічної вартості основних засобів;
- б) характеризує обсяг виробленої підприємством продукції у вартісних вимірниках одиницею основних засобів;
- в) показує, на яку суму потрібно придбати основні засоби підприємству для випуску необхідних обсягів продукції;
- г) розраховується як співвідношення вартості активної частки основних засобів і чисельності промислово-виробничого персоналу підприємства.

8. Нормування оборотних коштів – це:

- а) процес обґрунтування та встановлення норм і нормативів в сфері використання оборотного капіталу;
- б) співвідношення між окремими групами, елементами оборотних коштів і загальним їх обсягом;
- в) перенесення частинами вартості основних засобів протягом терміну їх корисної служби на вироблену продукцію і наступне використання цієї вартості для відшкодування спожитих основних засобів;
- г) процес планування робочого часу на підприємстві.

9. *Оборотний капітал – це:*

- а) частина постійного капіталу, яку використовують для придбання предметів праці та здійснення оплати праці працівників;
- б) частина постійного капіталу, яка включає вартість засобів праці та обертається протягом декількох періодів виробництва;
- в) капітал, створюваний переважно за рахунок нерозподіленого прибутку;
- г) тимчасовий капітал, сформований за рахунок довгострокових або короткострокових позик.

10. *Фізичний знос – це:*

- а) втрата основними виробничими засобами первісної споживчої вартості, через яку вони поступово втрачають свою дієздатність;
- б) передчасне знецінювання основних засобів (до закінчення строку їх фізичної служби) у зв'язку з розвитком ринку науково-технічних розробок;
- в) процес переоцінки вартості основних засобів на конкретну дату;
- г) процес знецінення вартості основних засобів.

11. *Коефіцієнт оборотності оборотних коштів розраховується за формулою:*

- а) $K_{об} = \frac{РП}{ОК}$;
- б) $K_{об} = \frac{ОК}{РП}$;
- в) $K_{об} = \frac{ОК}{Ч_p}$;
- г) $K_{об} = \frac{ВП}{ОЗ}$.

12. *Виробнича структура основних засобів – це:*

- а) норми витрат, які встановлюються за видами оборотних коштів у вартісному вираженні;
- б) співвідношення різних груп основних засобів у їхній загальній вартості;
- в) співвідношення між окремими групами, елементами оборотних коштів і загальним їх обсягом;
- г) співвідношення між складовими власного капіталу підприємства.

13. *Власний капітал – це:*

- а) капітал, створюваний переважно за рахунок нерозподіленого прибутку;
- б) капітал, сформований на тимчасовій основі;
- в) капітал, який використовують для придбання предметів праці та здійснення оплати праці працівників;
- г) капітал, який включає вартість засобів праці та обертається протягом декількох періодів виробництва;

14. *За джерелами фінансування оборотні кошти поділяють на:*

- а) національні та іноземні;
- б) короткострокові та довгострокові;
- в) власні та залучені;
- г) в національній та в іноземній валюті.

15. *Фондоозброєність – це показник, який:*

- а) розраховується як відношення прибутку від діяльності підприємства до середньорічної вартості основних засобів;
- б) характеризує обсяг виробленої підприємством продукції у вартісних вимірниках одиницею основних засобів;
- в) показує, на яку суму потрібно придбати основні засоби підприємству для випуску необхідних обсягів продукції;

г) розраховується як співвідношення вартості активної частки основних засобів і чисельності промислово-виробничого персоналу підприємства.

16. Моральний знос – це:

- а) втрата основними виробничими засобами своєї дієздатності;
- б) передчасне знецінювання основних засобів (до закінчення строку їх фізичної служби) у зв'язку з розвитком ринку науково-технічних розробок;
- в) процес переоцінки вартості основних засобів на конкретну дату;
- г) процес знецінення вартості основних засобів.

17. Коефіцієнт закріплення оборотних коштів показує:

- а) частку оборотних коштів у кожній грошовій одиниці реалізованої продукції;
- б) кількість оборотів оборотних коштів за визначений період;
- в) розмір прибутку, який приносить кожна гривня, вкладена в активи;
- г) тривалість одного обороту в днях.

18. За джерелами формування капітал підприємства поділяється на:

- а) основний та оборотний;
- б) постійний та змінний;
- в) власний та залучений;
- г) короткостроковий та довгостроковий.

19. Процес амортизації – це:

- а) процес обґрунтування та встановлення норм і нормативів в сфері використання оборотного капіталу;
- б) співвідношення між окремими групами, елементами оборотних коштів і загальним їх обсягом;

- в) перенесення частинами вартості основних засобів на вироблену продукцію протягом терміну їх корисного використання;
- г) процес планування робочого часу на підприємстві.

20. Який показник показує, на яку суму були вилучені основні засоби порівняно з їх вартістю на початок звітного періоду:

- а) фондвіддача;
- б) фондомісткість;
- в) коефіцієнт введення основних засобів;
- г) коефіцієнт вибуття основних засобів.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 2

Теоретичні відомості

Під **капіталом** розуміють суму коштів необхідних для започаткування та здійснення будь-якої підприємницької діяльності (бізнес-процесів).

Основні засоби - матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Амортизація - це перенесення вартості основних засобів на вартість новоствореної продукції протягом терміну їх корисного використання (експлуатації).

Норма амортизації – це ступінь, з яким повинна бути відновлена вартість основних засобів. Норма амортизації позначається H_A і визначається за формулою:

$$H_A = \frac{AB \cdot 100\%}{(\Phi_n - \Phi_l) \cdot T_{cl}} = \frac{(\Phi_n - \Phi_l) \cdot 100\%}{(\Phi_n - \Phi_l) \cdot T_{cl}} = \frac{1 \cdot 100\%}{T_{cl}}, \% \quad (3.1)$$

де $\Phi_{п}$ – первісна вартість основних засобів, грн.;

$\Phi_{л}$ – ліквідаційна вартість основних засобів, грн.;

$T_{сл}$ – термін корисної служби основних засобів, років.

Згідно п.26 П(С)БО 7 амортизація нараховується із застосуванням таких методів:

1) **прямолінійного методу**, за яким річна сума амортизації (A_p) визначається діленням амортизованої вартості (AB) на строк корисного використання об'єкта основних засобів ($T_{сл}$):

$$A_p = \frac{AB}{T_{сл}} = \frac{(\Phi_n - \Phi_l)}{T_{сл}} \quad (3.2)$$

2) **методу зменшення залишкової вартості**, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації ($\Phi_{зал}$) та річної норми амортизації (H_A):

$$A_p = \Phi_{зал} \times H_A \quad (3.3.)$$

Річна норма амортизації обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта ($\Phi_{л}$) на його первісну вартість ($\Phi_{п}$):

$$H_A = 1 - \left(\frac{\Phi_l}{\Phi_n} \right)^{1/n} \quad (3.3)$$

3) **методу прискореного зменшення залишкової вартості**, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації ($\Phi_{зал}$) та річної норми амортизації (H_A), яка обчислюється, виходячи із строку корисного використання об'єкта, і подвоюється:

$$A_p = \Phi_{зал} \cdot 2H_A \quad (3.4)$$

4) **кумулятивного методу**, за яким річна сума

амортизації визначається як добуток амортизованої вартості (АВ) та кумулятивного коефіцієнта (K_k).

Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання:

$$A_p = AB \cdot K_k = (\Phi_n - \Phi_l) \cdot K_k \quad (3.5)$$

5) виробничого методу, за яким місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) (Q_i) та виробничої ставки амортизації ($H_{A.вир.}$):

$$A_p = Q_i \times H_{A.вир.}, \text{ грн.} \quad (3.6)$$

$$H_{A.вир.} = \frac{AB}{Q}, \text{ грн/шт} \quad (3.7)$$

Для проведення оцінки основних засобів частіше всього використовують середньорічне значення.

Середньорічна вартість основних засобів:

$$\overline{OF} = OF_{n.p.} + OF_{введ.} \cdot \frac{T_{введ.}}{12} - OF_{виб.} \cdot \frac{T_{виг.}}{12} \quad (3.8)$$

При оцінці ефективності основних засобів підприємства розраховують такі узагальнюючі показники:

- фондвіддачу;
- фондомісткість;
- фондоозброєність;
- рентабельність основних засобів;
- коефіцієнт введення основних засобів;
- коефіцієнт вибуття основних засобів.

Під ***фондовіддачею*** (Φ_v) розуміють показник ефективності використання основних засобів, який характеризує обсяг виробленої підприємством продукції (послуг) у вартісних вимірниках (ВП) одиницею основних засобів (ОЗ):

$$\Phi_B = \frac{ВП}{ОЗ} \quad (3.9)$$

Фондомісткість (Φ_M) представляє собою показник, зворотний показнику фондovіддачі, тобто він показує, на яку суму потрібно придбати основні засоби підприємству для випуску необхідних обсягів продукції (послуг):

$$\Phi_M = \frac{ОЗ}{ВП} = \frac{1}{\Phi_B} \quad (3.10)$$

Під **фондоозброєністю** (Φ_O) розуміють показник ефективності використання основних засобів працівниками підприємства, який розраховується як співвідношення вартості активної частки основних засобів $ОЗ_{сер}$ і чисельності промислово-виробничого персоналу в максимально завантажену робочу зміну підприємства ($Ч_{пен}$):

$$\Phi_O = \frac{ОЗ}{Ч_{пвп}} \quad (3.11)$$

Під **рентабельністю основних засобів** ($P_{оз}$) розуміють показник ефективності використання основних засобів підприємства, який розраховується як відношення прибутку від основної виробничої та невиробничої діяльності підприємства (Π) до середньорічної вартості основних засобів ($ОЗ_{сер}$):

$$R_{ОЗ} = \frac{\Pi}{ОЗ} \times 100 \quad (3.12)$$

Коефіцієнт введення основних засобів у виробництво (коефіцієнт оновлення) ($K_{вв}$) показує, на яку суму було введено основних засобів ($ОЗ_{вв}$) порівняно з їх вартістю на кінець підзвітного періоду ($ОЗ_{к.р.}$):

$$K_{ВВ} = \frac{ОЗ_{ВВ}}{ОЗ_{к.р.}} \quad (3.13)$$

Коефіцієнт вибуття основних засобів ($K_{виб}$) показує, на яку суму були вилучені основні засоби ($ОЗ_{виб}$) порівняно з їх вартістю на початок звітного періоду ($ОЗ_{п.р.}$):

$$K_{Виб.} = \frac{ОЗ_{Виб}}{ОЗ_{п.р.}} \quad (3.14)$$

Оборотні кошти – це предмети праці, які повністю беруть участь у виробничому процесі і цілком переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції (наданих послуг) протягом одного виробничого циклу, як правило, менше 365 днів. Оборотні кошти знаходяться в постійному безперервному русі і утворюють сукупність виробничих оборотних фондів і фондів обігу.

Для успішної роботи підприємства велике значення має швидкість обігу оборотних коштів. Для характеристики ефективності використання оборотних коштів на підприємстві використовують такі показники:

1. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів ($K_{об}$) – характеризує кількість оборотів оборотних коштів за визначений період:

$$K_{об} = \frac{РП}{\overline{ОК}}, \text{ де} \quad (3.15)$$

$РП$ – обсяг реалізованої продукції, грн.,

$\overline{ОК}$ – середній залишок оборотних коштів за певний період, грн.

2. Коефіцієнт закріплення оборотних коштів ($K_з$) – показує частку оборотних коштів у кожній грошовій одиниці (грн.) реалізованої продукції:

$$K_з = \frac{\overline{ОК}}{РП} \quad \text{або} \quad K_з = \frac{1}{K_{об}} \quad (3.16)$$

3. Швидкість або тривалість одного обороту в днях ($T_{об}$) визначається як відношення кількості днів в звітному періоді ($T_к$) до коефіцієнта оборотності ($K_{об}$):

$$T_{об} = \frac{T_к}{K_{об}} \quad \text{або} \quad T_{об} = T_к \times \frac{\overline{ОК}}{РП} \quad (3.17)$$

Показники оцінки ефективності використання оборотних коштів можна розраховувати за загальним обсягом оборотних коштів та за їх окремими елементами.

Приклади розв'язку типових задач

Типова задача № 1

На підприємстві вартість основних засобів на початок звітного року становила: 949 тис. грн., 31 травня було виведено основних засобів на загальну суму 123 тис. грн., а з 1 листопада введено в дію нових основних засобів вартістю 145 тис. грн.

Обсяг реалізованої продукції становив 1052 тис. грн., прибуток – 945 тис. грн. Загальна чисельність промислово-виробничого персоналу у звітному періоді склала 250 чол.

Розрахувати показники ефективності використання основних засобів.

Розв'язок:

1) Розрахуємо середньорічну вартість основних засобів:

$$\overline{ОФ} = ОФ_{п.р.} + ОФ_{введ.} \cdot \frac{T_{введ.}}{12} - ОФ_{виб.} \cdot \frac{T_{виб.}}{12}$$

$$\overline{ОФ} = 949000 + 145000 \cdot \frac{2}{12} - 123000 \cdot \frac{12-5}{12} = 901416,67 \text{ грн.}$$

2) Розрахуємо фондовідачу:

$$\Phi_{в} = \frac{ВП}{\overline{ОЗ}} = \frac{1052000}{901416,67} = 1,17$$

3) Фондомісткість:

$$\Phi_{м} = \frac{\overline{ОЗ}}{ВП} = \frac{901416,67}{1052000} = 0,86$$

4) Фондоозброєність:

$$\Phi_{о} = \frac{\overline{ОЗ}}{Ч_{пвп}} = \frac{901416,67}{250} = 3605,67 \text{ грн./особу}$$

5) Рентабельність основних засобів:

$$R_{оз} = \frac{\Pi}{ОЗ} = \frac{945000}{901416,67} \times 100 = 105\%$$

6) Коефіцієнт введення основних засобів:

$$K_{вв} = \frac{ОЗ_{вв}}{ОЗ_{к.р.}} = \frac{145000}{949000 + 145000 - 123000} = 0,15$$

7) Коефіцієнт вибуття основних засобів:

$$K_{виб.} = \frac{ОЗ_{виб.}}{ОЗ_{п.р.}} = \frac{123000}{949000} = 0,13$$

Висновок:

Отже, фондоввідача буде складати 1,17, фондомісткість – 0,86, фондоозброєність – 3605,67 грн./особу, рентабельність основних засобів – 105%.

Типова задача № 2

Первісна вартість виробничого устаткування складає 21 000 грн. Строк корисної експлуатації – 4 роки. Ліквідаційна вартість – 3000 грн.

Устаткування було придбано для виробництва на ньому 90 000 одиниць продукції, причому в перший рік планується випустити 30 000 одиниць продукції, в другий – 25 000 одиниць, в третій – 15 000, в четвертий – 20 000 одиниць продукції.

Нарахувати амортизацію за допомогою прямолінійного і виробничого методів.

Розв'язок:

1) Нарахуємо амортизацію за допомогою прямолінійного методу:

$$A_p = \frac{AB}{T_{сл}} = \frac{\Phi_n - \Phi_l}{T_{сл}} = \frac{21000 - 3000}{4} = 4500 \text{ грн.}$$

2) *Нарахуємо амортизацію за допомогою виробничого методу:*

$$Ha = \frac{AB}{Q} = \frac{\Phi_n - \Phi_l}{Q} = \frac{21000 - 3000}{90000} = 0,2 \text{ або } 20\%$$

1 рік: $Ap_1 = Q_1 \cdot Ha = 30000 \cdot 0,2 = 6000 \text{ грн.}$

2 рік: $Ap_2 = Q_2 \cdot Ha = 25000 \cdot 0,2 = 5000 \text{ грн.}$

3 рік: $Ap_3 = Q_3 \cdot Ha = 15000 \cdot 0,2 = 3000 \text{ грн.}$

4 рік: $Ap_4 = Q_4 \cdot Ha = 20000 \cdot 0,2 = 4000 \text{ грн.}$

Висновок:

Отже, амортизація при прямолінійному методі буде складати – 4500 грн. в рік, при виробничому 1 рік – 6000 грн., 2 рік – 5000 грн., 3 рік – 3000 грн., 4 рік – 4000 грн.

Типова задача № 3

Початкова вартість устаткування 300 тис. грн., а ліквідаційна вартість – 60000 грн., нормативний термін служби – 4 роки.

Нарахувати амортизацію за допомогою методу зменшення залишкової вартості, методу прискореного зменшення залишкової вартості та кумулятивного методу.

Розв'язок:

1) *Нарахуємо амортизацію із застосуванням методу зменшення залишкової вартості:*

Норма амортизації:

$$H_A = 1 - \left(\frac{\Phi_l}{\Phi_n} \right)^{1/n} = 1 - \sqrt[4]{\frac{60000}{300000}} = 1 - 0.67 = 0.33$$

$$Ap = \Phi_{\text{зал}} \times H_a$$

1 рік: $Ap_1 = 300000 \times 0,33 = 99000$ грн.

2 рік: $Ap_2 = (300000 - 99000) \times 0,33 = 66330$ грн.

3 рік: $Ap_3 = (201000 - 66330) \times 0,33 = 44441,1$ грн.

4 рік: $Ap_4 = (134670 - 60000) = 74670$ грн.

Нагромаджена за 4 роки експлуатації сума амортизаційних відрахувань буде дорівнювати:

$$A = 99000 + 66330 + 44441,1 + 74670 = 284441,1 \text{ грн.}$$

2) *Нарахуємо амортизацію із застосуванням методу прискореного зменшення залишкової вартості:*

Норма амортизації:

$$H_a = \frac{1}{T_{сл}} \times 100\% = \frac{1}{4} \times 100 = 25\%$$

$$Ap = \Phi_{зал} \times 2H_a$$

$$2H_a = 2 \times 25 = 50\%$$

1 рік: $Ap_1 = 300000 \times 0,5 = 150000$ грн.

2 рік: $Ap_2 = (300000 - 150000) \times 0,5 = 75000$ грн.

3 рік: $Ap_3 = (150000 - 75000) \times 0,5 = 37500$ грн.

4 рік: $Ap_4 = (75000 - 60000) = 15000$ грн.

Нагромаджена за 4 роки експлуатації сума амортизаційних відрахувань буде дорівнювати:

$$A = 150000 + 75000 + 37500 + 15000 = 277500 \text{ грн.}$$

3) *Нарахуємо амортизацію із застосуванням кумулятивного методу.*

Визначимо кумулятивний коефіцієнт: спочатку слід просумувати цифрові значення років експлуатації устаткування: $1 + 2 + 3 + 4 = 10$.

Далі утворюємо ряд чисел типу $1/10, \dots, 4/10$ і розміщуємо його в зворотному порядку: $4/10; 3/10, 2/10, 1/10$.

Визначимо амортизовану вартість:

$$AB = \Phi_n - \Phi_l = 300000 - 60000 = 240000 \text{ грн.}$$

$$1 \text{ рік:} \quad A_{p_1} = 240000 \times \frac{4}{10} = 96000 \text{ грн.}$$

$$2 \text{ рік:} \quad A_{p_2} = 240000 \times \frac{3}{10} = 72000 \text{ грн.}$$

$$3 \text{ рік:} \quad A_{p_3} = 240000 \times \frac{2}{10} = 48000 \text{ грн.}$$

$$4 \text{ рік:} \quad A_{p_4} = 240000 \times \frac{1}{10} = 24000 \text{ грн.}$$

Нагромаджена за 4 роки експлуатації сума амортизаційних відрахувань буде дорівнювати:

$$A = 96000 + 72000 + 48000 + 24000 = 240000 \text{ грн.}$$

Висновок:

При нарахуванні амортизації на устаткування краще використовувати кумулятивний метод амортизації, оскільки він дає змогу повністю замортувати вартість верстата за 4 роки і за три роки експлуатації повернути підприємству 80 % його вартості.

Типова задача № 4

Річний план реалізації продукції на підприємстві становить 28 млн. грн. Середньорічна сума оборотних засобів запланована у сумі 7 млн. грн.. Внаслідок переведення цехів на нові технології тривалість одного обороту скоротилась на 10 днів.

Визначити планову і фактичну тривалість одного обороту, плановий і фактичний коефіцієнт оборотності та кількість вивільнених оборотних коштів внаслідок прискорення їх оборотності.

Розв'язок:

1) Визначимо кількість оборотів, які зроблять оборотні засоби за рік, щоб випустити продукції на суму 28 млн. грн.:

$$K_{об} = \frac{РП}{ОК} \qquad K_{об} = \frac{28}{7} = 4 \text{ об.}$$

2) Визначимо тривалість одного обороту оборотних засобів за планом протягом року:

$$T_{об.пл.} = \frac{T_k}{K_{об}} \qquad T_{об.пл} = \frac{365}{4} = 91 \text{ день}$$

3) Визначимо фактичну тривалість одного обороту оборотних засобів:

$$T_{об.ф} = 91 - 10 = 81 \text{ день}$$

4) Визначимо фактичний коефіцієнт оборотності:

$$K_{об.ф} = \frac{T_k}{T_{об.ф}}$$

$$K_{об.ф} = \frac{365}{81} = 4,5 \text{ об.}$$

5) Розрахуємо фактичну кількість оборотних коштів:

$$ОК_{ф} = \frac{РП}{K_{об.ф.}} = \frac{28}{4,5} = 6,22 \text{ млн. грн.}$$

6) Визначимо кількість вивільнених оборотних коштів:

$$ОК_{вив} = ОК_{пл} - ОК_{ф} = 7 - 6,22 = 0,78 \text{ млн. грн.}$$

Висновок:

Отже, плановий коефіцієнт оборотності буде складати 4 об., а фактичний – 4,5 об., кількість вивільнених ОЗ складе 0,78 млн. грн. Фактична тривалість одного обороту – 81 день, планова – 91 день.

Завдання для самостійного виконання

Задача № 1

На підприємстві вартість основних засобів на початок звітного року становила: 150000 грн., 28 лютого було виведено основних засобів на загальну суму 18000 грн., а з 1 квітня введено в дію нових основних засобів вартістю 15000 грн.

Розрахувати середньорічну вартість основних засобів, коефіцієнт введення і коефіцієнт вибуття основних засобів.

Задача № 2

На підприємстві середньорічна вартість основних засобів становила 275000 грн. Обсяг реалізованої продукції - 755000 грн., чисельність промислово-виробничого персоналу - 185 чол.

Розрахувати фондovіддачу, фондомісткість та фондоозброєність.

Задача № 3

На підприємстві вартість основних засобів на початок звітного року становила: 320000 грн., 31 серпня було виведено основних засобів на загальну суму 48000 грн., а з 1 лютого введено в дію нових основних засобів вартістю 35000 грн. Прибуток становить 425000 грн.

Розрахувати середньорічну вартість основних засобів, рентабельність основних засобів та суму основних засобів на кінець року.

Задача № 4

Початкова вартість устаткування 280 000 грн., а ліквідаційна вартість – 20 000 грн., нормативний термін служби – 6 років.

Нарахувати амортизацію за допомогою **методу зменшення залишкової вартості**.

Задача № 5

Початкова вартість устаткування 340000 грн., а ліквідаційна вартість – 50000 грн., нормативний термін служби – 5 років.

Нарахувати амортизацію за допомогою **методу прискореного зменшення залишкової вартості**.

Задача № 6

Початкова вартість устаткування 320000 грн., а ліквідаційна вартість – 20000 грн., нормативний термін служби – 5 років.

Нарахувати амортизацію за допомогою **кумулятивного методу**.

Задача № 7

Первісна вартість виробничого устаткування складає 52000 грн. Строк корисної експлуатації – 5 років. Ліквідаційна вартість – 7000 грн.

Устаткування було придбано для виробництва на ньому 125000 одиниць продукції, причому в 1 рік планується випустити 42000 одиниць продукції, в 2 рік – 37000 одиниць, в 3 рік – 16000, в 4 рік – 20000 одиниць продукції, 5 рік – 10000 одиниць продукції.

Нарахувати амортизацію за допомогою **виробничого методу**.

Задача № 8

Річний план реалізації продукції на підприємстві становить 800000 грн.

Середньорічна сума оборотних засобів у звітному році становила - 250000 грн.

У плановому році вартість оборотних коштів буде збільшена на 20%.

Визначити планову і фактичну тривалість одного обороту, плановий і фактичний коефіцієнт оборотності.

Задача № 9

Річний план реалізації продукції на підприємстві становить 360000 грн. Середньорічна сума оборотних засобів запланована у сумі 60000 грн.. Внаслідок переведення цехів на нові технології тривалість одного обороту скоротилась на 5 днів.

Визначити планову і фактичну тривалість одного обороту, плановий і фактичний коефіцієнт оборотності та кількість вивільнених оборотних коштів внаслідок прискорення їх оборотності.

ТЕМА 4. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

План семінару

1. Поняття інвестиційних ресурсів, їх види та джерела формування.
2. Поняття інвестиційних проектів, оцінка їх ефективності.
3. Зміст, види і напрямки інноваційної діяльності.
4. Особливості державного регулювання інноваційної діяльності.

Опрацюйте джерела: 1, 2, 4, 10, 14.

Теми доповідей студентів по рефератах

1. Роль фінансових інвестицій у становленні та розвитку ринкових відносин.
2. Проблеми іноземного інвестування в Україні.
3. Розвиток інвестиційних компаній в Україні.
4. Методи оцінки ризикованості інвестиційних проектів, їх переваги та недоліки.
5. Особливості управління системою ризиків на підприємстві.

Тестові завдання для самоперевірки

1. Всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект - це:

- а) інвестиції;
- б) інновації;
- в) дивіденди;
- г) оборотні кошти.

2. *За об'єктом вкладення інвестиції поділяють на:*

- а) державні, приватні, змішані;
- б) фінансові, інтелектуальні, реальні, інноваційні;
- в) вітчизняні, іноземні, спільні;
- г) високоліквідні, середньоліквідні, низьколіквідні, неліквідні.

3. *Дезінвестиції - це:*

- а) вкладення, які здійснюються іноземними громадянами, юридичними особами та державами;
- б) використання вперше сформованого капіталу за рахунок як власних, так і залучених та позичених ресурсів для реалізації нових інвестиційних задумів;
- в) процес вилучення раніше інвестованого капіталу з інвестиційного обороту без подальшого його використання в інвестиційних цілях;
- г) вкладення коштів у різні фінансові інструменти.

4. *Життєвий цикл інвестиційного проекту охоплює такі три фази:*

- а) інвестиційна, виробнича, реалізаційна;
- б) початкова, інвестиційна, кінцева;
- в) планова, фактична, інвестиційна;
- г) передінвестиційна, інвестиційна, виробнича.

5. *Інвестиційний проект – це:*

- а) всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які потрібно вкласти в об'єкти підприємницької та іншої діяльності;
- б) розгорнута програма виробничої діяльності підприємства, спрямована на реалізацію стратегічних цілей при оптимальному використанні ресурсів та створенні сприятливих умов для працюючих;

- в) програма заходів, пов'язаних зі здійсненням капітальних вкладень з метою їхнього наступного відшкодування і одержання прибутку;
- г) сукупність взаємозв'язаних дій людей, засобів праці та природи, потрібних для виготовлення продукції.

6. Короткострокові інвестиції – це:

- а) вкладення капіталу на період, що не перевищує одного року;
- б) з періодом інвестування від 1 до 3 років;
- в) з невизначеним терміном вкладення;
- г) вкладення капіталу на період більше 3 років.

7. Для оцінки ефективності інвестиційного проекту використовують наступні показники:

- а) продуктивність праці, трудомісткість, рентабельність;
- б) чистий приведений дохід, індекс доходності, період окупності, внутрішня норма дохідності;
- в) фондовіддача, фондомісткість, фондоозроєність;
- г) період окупності, рентабельність, коефіцієнт оборотності.

8. ЧПД як показник ефективності інвестиційного проекту розшифровується як:

- а) чистий прибуток і дохід;
- б) частина прибутку і дивіденди;
- в) чистий приведений дохід;
- г) чисто-прибуткова діяльність.

9. За ступенем новизни інновації поділяються на:

- а) базові, поліпшувальні, модифікаційні;
- б) продуктові, інновації процесу, ринкові інновації;
- в) технологічні, виробничі, економічні;
- г) торгівельні, соціальні, управлінські.

10. *Інноваційний потенціал організації – це:*

- а) діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок;
- б) рівень готовності організації до реалізації проекту чи програми інноваційних стратегічних змін;
- в) складова виробничо-господарської діяльності підприємства, зорієнтована на оновлення і вдосконалення його виробничих сил і організаційно-економічних відносин;
- г) результат втілення чи матеріалізації новаторської ідеї у певній предметній субстанції.

11. *Залежно від форми власності інвесторів на ресурси, що інвестуються інвестиції бувають:*

- а) державні, приватні, змішані;
- б) фінансові, інтелектуальні, реальні, інноваційні;
- в) вітчизняні, іноземні, спільні;
- г) високоліквідні, середньоліквідні, низьколіквідні, неліквідні.

12. *Індекс дохідності – це:*

- а) сума грошових потоків за мінусом вкладених інвестицій;
- б) відношення суми дисконтованих грошових потоків до суми вкладених інвестицій;
- в) відношення суми вкладених інвестицій до суми дисконтованих грошових потоків;
- г) середній грошовий потік за інвестиційним проектом.

13. *Продуктові інновації – це:*

- а) нові технології виробництва, організації виробництва, управління;
- б) нові сфери застосування продукту;
- в) нові методи цінової політики;
- г) нові продукти у сфері виробництва чи споживання.

14. *Інвестиційні ресурси – це:*

- а) всі види майнових та інтелектуальних цінностей , які потрібно вкласти в об'єкти підприємницької та іншої діяльності;
- б) довготермінові вкладення в реальні активи;
- в) короткострокові вкладення в цінні папери;
- г) вкладення коштів у підготовку фахівців, наукові розробки.

15. Інновації процесу - це:

- а) нові технології виробництва, організації виробництва, управління;
- б) нові сфери застосування продукту;
- в) нові методи цінової політики;
- г) нові продукти у сфері виробництва чи споживання.

16. Стартові інвестиції - це:

- а) вкладення, які здійснюються іноземними громадянами, юридичними особами та державами;
- б) використання вперше сформованого капіталу за рахунок як власних, так і залучених та позичених ресурсів для реалізації нових інвестиційних задумів;
- в) процес вилучення раніше інвестованого капіталу з інвестиційного обороту без подальшого його використання в інвестиційних цілях;
- г) вкладення коштів у різні фінансові інструменти.

17. Внутрішньою нормою дохідності – це:

- а) ставка дохідності, яка прирівнює очікувані чисті грошові потоки до початкових витрат;
- б) відсоткова ставка банку по депозитах;
- в) відсоткова ставка банку по кредитах;
- г) рівень рентабельності підприємства.

18. За змістом інновації поділяються на:

- а) базові, поліпшувальні, модифікаційні;
- б) продуктові, інновації процесу, ринкові інновації;
- в) технологічні, виробничі, економічні;
- г) торгівельні, соціальні, управлінські.

19. За регіональними джерелами залучення ресурсів інвестиції бувають:

- а) державні, приватні, змішані;
- б) фінансові, інтелектуальні, реальні, інноваційні;
- в) вітчизняні, іноземні, спільні;
- г) високоліквідні, середньоліквідні, низьколіквідні, неліквідні.

20. Ринкові інновації – це:

- а) нові технології виробництва, організації виробництва, управління;
- б) нові сфери застосування продукту;
- в) нові методи цінової політики;
- г) нові продукти у сфері виробництва чи споживання.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 3

Теоретичні відомості

Інвестиційний проект – це програма заходів, пов'язаних зі здійсненням капітальних вкладень з метою їхнього наступного відшкодування і одержання прибутку.

Для оцінки ефективності інвестиційного проекту використовують наступні показники:

- чистий приведений дохід;
- індекс доходності;
- період окупності;
- внутрішня норма дохідності.

Чистий приведений дохід проекту розраховується як сума всіх майбутніх грошових потоків, дисконтованих за

певною ставкою дохідності, за винятком дисконтованої вартості вкладених інвестицій:

$$ЧПД = \sum ГП - \sum I, \text{ де} \quad (4.1)$$

$\sum ГП$ - сума дисконтованих грошових потоків;

$\sum I$ - сума вкладених інвестицій.

Коефіцієнт дисконтування:

$$КД = \frac{1}{(1+i)^n}, \text{ де} \quad (4.2)$$

i – ставка дисконтування, %.

Індекс доходності є часткою від ділення очікуваних майбутніх грошових потоків на початкові витрати:

$$ІД = \frac{\sum ГП}{\sum I} \quad (4.3)$$

Якщо індекс доходності більше одиниці, проекти вважаються ефективними.

Період окупності є проміжком часу, який необхідний для того, щоб відшкодувати початкові інвестиції.

$$ПО = \frac{\sum I}{ГП_{ср}}, \text{ де} \quad (4.4)$$

$ГП_{ср}$ - грошовий потік середній

Внутрішньою нормою дохідності (ВНД) є ставка дохідності, яка прирівнює очікувані чисті грошові потоки до початкових витрат.

Приклади розв'язку типових задач

Типова задача № 1

Організація міні-пекарні вартістю 400 000 грн. має за прогнозованими розрахунками приносити упродовж п'яти років щорічний прибуток у сумі 120 000 грн. Ставка дисконтування – 10%. Чи доцільний цей проект?

Розв'язок:

- 1) Визначимо теперішню вартість грошових потоків та чистий приведенний дохід.

$$КД = \frac{1}{(1 + i)^n}$$

$$КД_1 = \frac{1}{(1 + 0,1)^1} = 0,909$$

$$КД_2 = \frac{1}{(1 + 0,1)^2} = 0,826$$

$$КД_3 = \frac{1}{(1 + 0,1)^3} = 0,751$$

$$КД_4 = \frac{1}{(1 + 0,1)^4} = 0,683$$

$$КД_5 = \frac{1}{(1 + 0,1)^5} = 0,621$$

$$\begin{aligned} \text{ЧПД} &= \sum \text{ГП} - \sum \text{I} \\ &= (120000 \times 0,909 + 120000 \times 0,826 \\ &+ 120000 \times 0,751 + 120000 \times 0,683 + 120000 \\ &\times 0,621) - 400000 = 454800 - 400000 \\ &= 54800 \text{ грн.} \end{aligned}$$

- 2) Визначимо індекс дохідності:

$$ІД = \frac{\sum \text{ГП}}{\sum \text{I}} = \frac{454800}{400000} = 1,14$$

3) *Визначимо період окупності:*

$$ПО = \frac{\sum I}{ГП_{\text{сер}}} = \frac{400000}{90960} = 4,4 \text{ роки}$$

$$ГП_{\text{сер}} = \frac{454800}{5} = 90960 \text{ грн.}$$

Висновок:

Отже, чистий приведенний дохід становить 54800 грн., а це означає, що проект можна вважати доцільним, так як ЧПД > 0. Індекс дохідності дорівнює 1,14, що більше 1 і свідчить про те, що на кожную вкладену гривню інвестор отримує 14 копійок прибутку. Період окупності складає 4,4 роки при вкладенні на 5 років, а це означає, що тільки 0,6 року інвестор буде отримувати чисті надходження за проектом.

Завдання для самостійного виконання

Задача № 1

Оцініть ефективність інвестиційного проекту, розрахованого на 3 роки. Початкові вкладення складають 1 500 000 грн, обсяги грошових потоків по роках складають: 1 рік – 800 000 грн., 2 рік – 750 000 грн., 3 рік – 920 000 грн. Ставка дисконтування – 13%.

Задача № 2

Організація міні-підприємства вартістю 750 000 грн. має за прогнозованими розрахунками приносити упродовж чотирьох років щорічний прибуток у сумі 135 000 грн. Ставка дисконтування – 12%. Чи доцільний цей проект?

Задача № 3

Підприємство розглядає проект з такими з щорічними грошовими потоками: 1 рік – 50 000 грн., 2 рік – 30 000 грн., 3 рік – 40 000 грн. Початкові інвестиції складають 110 000 грн. Ставка дисконтування – 15%.

Розрахувати індекс дохідності і визначити чи доцільний даний проекту.

Задача № 4

Обрати з двох альтернативних інвестиційних проектів більш ефективний, за умови:

- обсяг інвестицій: проект № 1 - 1300 тис. грн, Проект № 2 - 1900 тис. грн.

- при реалізації проекту № 1 очікується надходження таких грошових потоків: 1-й рік - 340 тис. грн, 2-й рік - 650 тис. грн, 3-й рік - 800 тис. грн, 4-й рік - 450 тис. грн щороку.

- при реалізації проекту № 2 протягом п'яти років очікується надходження грошових потоків у сумі 540 тис. грн щороку.

- ставка дисконтування: проект № 1 – 16%, проект № 2 – 18%.

ТЕМА 5. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ЙОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

План семінару

1. Виробничий процес і принципи його організації.
2. Типи та методи організації виробництва.
3. Виробнича потужність підприємства, її види.
4. Сутність і види продукції.
5. Показники та методи оцінювання якості продукції.
6. Конкурентоспроможність продукції.

Опрацюйте джерела: 2, 5, 7, 8, 13.

Теми доповідей студентів по рефератах

1. Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва.
2. Суспільні форми організації виробництва.
3. Виробничий цикл і його структура.
4. Технічні та організаційні заходи підвищення якості та конкурентоспроможності продукції.
5. Міжнародні системи сертифікації та національні системи якості.
6. Система управління якістю продукції.
7. Стандартизація та сертифікація продукції.

Тестові завдання для самоперевірки

1. Виробничий процес – це:

- а) сукупність обладнання та інструментів на виробництві;
- б) сукупність взаємозв'язаних дій людей, засобів праці та природи, потрібних для виготовлення продукції;
- в) класифікаційна категорія виробництва, яка враховує регулярність, стабільність і обсяг випуску продукції;
- г) програма заходів, пов'язаних зі здійсненням капітальних вкладень.

2. За призначенням виробничі процеси бувають:

- а) основні, допоміжні, обслуговуючі;
- б) дискретні та безперервні;
- в) ручні, механізовані, автоматизовані;
- г) технологічні та соціальні.

3. Розрізняють такі типи виробництва:

- а) потокове, непотокове;
- б) механізоване, автоматизоване;
- в) одиничне, серійне, масове;
- г) серійне, дрібносерійне, великосерійне.

4. Потокове виробництво застосовується у:

- а) масовому та великосерійному виробництві;
- б) масовому та дрібносерійному виробництві;
- в) серійному та одиничному виробництві;
- г) дрібносерійному та одиничному виробництві.

5. За номенклатурою виробів потокові лінії поділяють на:

- а) потокові та непотокові;
- б) основні та додаткові;
- в) безперервні та перервні;
- г) однопредметні та багатопредметні.

6. Теоретична виробнича потужність – це:

- а) потужність, яка передбачається у виробництвах, які можуть мати додаткове завантаження, зумовлене об'єктивними обставинами;
- б) обсяг випуску продукції, якого можна досягнути за ідеальних умов роботи;
- в) величина можливого випуску продукції умовної номенклатури за одиницю часу, задана при проектуванні;
- г) потужність на початок планового періоду.

7. *Виробнича програма – це:*

- а) сукупність взаємозв'язаних дій людей, засобів праці та природи, потрібних для виготовлення продукції;
- б) вид діяльності органів управління підприємства, пов'язаної з передбаченням майбутнього стану підприємства;
- в) сукупність властивостей і характеристик продукції, які дають їм можливість задовольняти потреби споживачів;
- г) обсяг виготовлення продукції за номенклатурою, асортиментом і якістю в натуральному і вартісному вираженні.

8. *Номенклатура продукції – це:*

- а) перелік найменувань виробів, завдання з випуску яких передбачено планом виробництва продукції;
- б) сукупність різновидів продукції кожного найменування, що різняться за відповідними техніко-економічними показниками;
- в) сукупність властивостей і характеристик продукції, які дають їм можливість задовольняти потреби споживачів;
- г) показник, який відображає спроможність окремого об'єкту займати визначену ринкову нішу і відповідати ринковим потребам.

9. *Для визначення рівня якості виробів, що виготовляються виробництвом, застосовують такі методи:*

- а) лабораторний, хімічний;
- б) об'єктивний, органолептичний, диференційований, комплексний;
- в) комплексний, одиничний, серійний;
- г) локальний, галузевий, державний.

10. *За ступенем автоматизації виробничі процеси бувають:*

- а) основні, допоміжні, обслуговуючі;
- б) дискретні та безперервні;

- в) ручні, механізовані, автоматизовані;
- г) технологічні та соціальні.

11. Функціональні показники якості відображають:

- а) споживчі властивості виробу (технічний ефект, надійність, ергономічність, естетичність);
- б) рівень споживання ресурсів при виробництві;
- в) екологічність і безпеку;
- г) спроможність окремого об'єкту займати визначену ринкову нішу.

12. Органолептичний метод оцінки якості ґрунтується на:

- а) порівнюванні одиничних показників виробів із відповідними показниками виробів-еталонів або базовими показниками стандартів;
- б) визначенні узагальнюючого показника якості оцінюваного виробу;
- в) оцінюванні рівня якості продукції за допомогою випробувань та контрольних вимірювань, а також лабораторного аналізу;
- г) сприйманні властивостей продукту з допомогою органів чуття людини без застосування технічних вимірювальних та реєстраційних засобів.

13. Механізовані виробничі процеси – це процеси:

- а) які здійснюються безпосередньо робітником, фізична сила якого є основним джерелом енергії;
- б) безпосереднього виготовлення основної продукції підприємства;
- в) виконуються машинами під наглядом робітника;
- г) виконуються робітником за допомогою машин.

14. Основні виробничі процеси – це процеси:

- а) забезпечують нормальні умови здійснення інших процесів на підприємстві;

- б) безпосереднього виготовлення основної продукції підприємства, яка визначає його виробничий профіль;
- в) виготовлення продукції, яка використовується на самому підприємстві;
- г) виконуються робітником за допомогою машин.

15. Серійне виробництво – це виробництво, яке:

- а) характеризується вузькою номенклатурою продукції, великим обсягом безперервного і тривалого виготовлення окремих виробів;
- б) має обмежену номенклатуру продукції, виготовлення окремих виробів періодично повторюється певними партіями (серіями) і сумарний їхній випуск може бути досить значним;
- в) характеризується широкою номенклатурою продукції, малим обсягом випуску однакових виробів, повторне виготовлення яких здебільшого не передбачається;
- г) здійснюються безпосередньо робітником, фізична сила якого є основним джерелом енергії.

16. За перебігом у часі виробничі процеси бувають:

- а) основні, допоміжні, обслуговуючі;
- б) дискретні та безперервні;
- в) ручні, механізовані, автоматизовані;
- г) технологічні та соціальні.

17. Асортимент продукції – це:

- а) перелік найменувань виробів, завдання з випуску яких передбачено планом виробництва продукції;
- б) сукупність різновидів продукції кожного найменування, що різняться за відповідними техніко-економічними показниками;
- в) сукупність властивостей і характеристик продукції, які дають їх можливість задовольняти потреби споживачів;

г) показник, який відображає спроможність окремого об'єкту займати визначену ринкову нішу і відповідати ринковим потребам.

18. Проектна виробнича потужність – це:

- а) потужність, яка передбачається у виробництвах, які можуть мати додаткове завантаження, зумовлене об'єктивними обставинами;
- б) обсяг випуску продукції, якого можна досягнути за ідеальних умов роботи;
- в) величина можливого випуску продукції умовної номенклатури за одиницю часу, задана при проектуванні;
- г) потужність на початок планового періоду.

19. Автоматизовані виробничі процеси – це процеси:

- а) які здійснюються безпосередньо робітником, фізична сила якого є основним джерелом енергії;
- б) безпосереднього виготовлення основної продукції підприємства;
- в) виконуються машинами під наглядом робітника;
- г) виконуються робітником за допомогою машин.

20. Об'єктивний метод оцінки якості ґрунтується на:

- а) порівнюванні одиничних показників виробів із відповідними показниками виробів-еталонів або базовими показниками стандартів;
- б) визначенні узагальнюючого показника якості оцінюваного виробу;
- в) оцінюванні рівня якості продукції за допомогою випробувань та контрольних вимірювань, а також лабораторного аналізу;
- г) сприйманні властивостей продукту з допомогою органів чуття людини без застосування технічних вимірювальних та реєстраційних засобів.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 4

Теоретичні відомості

Виробничий процес – це сукупність взаємозв’язаних дій людей, засобів праці та природи, потрібних для виготовлення продукції.

Виробнича потужність підприємства – це показник, який характеризує максимально можливий річний обсяг випуску продукції (робіт, послуг) запланованої номенклатури та асортименту за умови повного використання всіх економічних ресурсів на основі застосування прогресивної технології, передових форм організації виробництва і праці. Вона визначається у натуральних одиницях.

Її характеризують такі показники:

- потужність на початок планового періоду (вхідна);
- потужність на кінець планового періоду (вихідна);
- середньорічна потужність.

Вихідна виробнича потужність визначається з врахуванням введення в дію нових потужностей, в т.ч. за рахунок розширення, реконструкції, модернізації, автоматизації та вибуття потужностей протягом планового періоду у зв’язку із фізичним старінням, невикористанням, структурними зрушеннями продукції та іншими причинами.

$$P_{вих} = P_{ех} + ПП_{введ} - ПП_{виб} \quad (5.1)$$

Середньорічна потужність визначається з врахуванням фактора приросту та вибуття потужностей протягом року:

$$P_{сер} = P_{ех} + P_{введ} \cdot \frac{t_{введ}}{12} - P_{виб} \cdot \frac{t_{виб}}{12}, \text{ де} \quad (5.2)$$

$t_{введ}$ – кількість повних місяців використання потужності до кінця року;

$t_{виб}$ – кількість повних місяців до кінця року з моменту вибуття потужностей.

Річна виробнича потужність ділянки визначається за формулою:

$$P_{річ} = \frac{K_M \cdot T_{осн} \cdot K_{ВН}}{t_{ум}}, \text{ де} \quad (5.3)$$

K_M – кількість однотипних машин;

$T_{осн}$ – річний час основної роботи одиниці устаткування в годинах;

$K_{вн}$ – коефіцієнт виконання норм часу для даної групи устаткування;

$t_{ум}$ – норма часу на виготовлення облікової одиниці продукції.

Коефіцієнт використання виробничої потужності промислового підприємства визначається окремо по номенклатурних групах продукції, типах устаткування, в окремих випадках – по кожній одиниці устаткування:

$$K_{в.п.} = \frac{ВП_{нат}}{П_{сер}} \quad (5.4)$$

Виробнича програма – це обсяг виготовлення продукції за номенклатурою, асортиментом і якістю в натуральному і вартісному вираженні.

Для розрахунку виробничої програми у вартісному вираженні обчислюють показники:

- валової продукції (ВП);
- товарної продукції (ТП);
- реалізованої продукції (РП).

Валова продукція – являє собою вартість готових виробів і напівфабрикатів (Q_i) з урахуванням встановлених на них цін ($Ц_i$). До валової продукції також включають вартість робіт промислового характеру (РПХ), але вираховують вартість продукції власного виробництва (ВП_{вл}), яка йде на промислово-виробничі потреби всередині конкретного підприємства:

$$ВП = \sum Q_i \cdot Ц_i + РПХ - ВП_{вл} \quad (5.5)$$

Товарною вважають продукцію, яка призначена для відпуску споживачам.

До неї відноситься:

- готова продукція, призначена для постачання споживачам, а також для різних невиробничих потреб підприємства (ГП);
- продукція допоміжних цехів, в т.ч. електроенергія, пара і вода, вироблені на конкретному підприємстві і призначені для відпуску споживачам, а також для різних невиробничих потреб підприємства (П_{дц});
- продукція промислового характеру, виготовлена на замовлення споживача (П_з);
- напівфабрикати, заплановані до відпуску споживачам (НФ_р);
- продукція учбових майстерень, що реалізується підприємством на сторону (П_{ум});
- тара власного виробництва, якщо у відпускній ціні не врахована її вартість (Т_{вл});

Товарна продукція обчислюється за формулою:

$$ТП = ГП + П_{дц} + П_{з} + НФ_{р} + П_{ум} + Т_{вл} \quad (5.6)$$

Реалізована продукція являє собою вартість усіх відвантажених матеріалів, які були оплачені споживачами:

$$РП = ТП - (ЗГП_{кін} - ЗГП_{поч}), \text{ де} \quad (5.7)$$

ЗГТ_{кін}, ЗГП_{поч} – залишки готової нереалізованої продукції на кінець і початок звітного періоду.

Взаємозв'язок між валовою і товарною продукцією відображається формулою:

$$ВП = ТП + (НФ_{кін} - НФ_{поч}), \text{ де} \quad (5.8)$$

НФ_{кін}, НФ_{поч} – залишки напівфабрикатів відповідно на кінець і початок звітного періоду.

Приклади розв'язку типових задач

Типова задача № 1

Визначити середньорічну виробничу потужність, якщо на початок року виробнича потужність складала 2350 од. 1 липня було введено виробничу потужність на 100 од., 1 жовтня на 120 од. 31 травня було виведено виробничу потужність на 80 од.

Розв'язок:

Визначимо середньорічну виробничу потужність:

$$P_{\text{сер}} = P_{\text{вх}} + P_{\text{введ}} \cdot \frac{t_{\text{введ}}}{12} - P_{\text{виб}} \cdot \frac{t_{\text{виб}}}{12}$$

$$P_{\text{сер}} = 2350 + 100 \cdot \frac{6}{12} + 120 \cdot \frac{3}{12} - 80 \cdot \frac{7}{12} = 2383 \text{ од.}$$

Висновок:

Отже, середньорічна виробнича потужність буде дорівнювати 2383 од.

Типова задача № 2

Визначити потужність ділянки, оснащеної 5 од. устаткування за умови, що:

- плановий фонд часу – 4400 год.;
- простої обладнання – 10% від планового фонду часу;
- час на виготовлення одиниці продукції – 6 хв.;
- коефіцієнт виконання норм часу – 103%.

Розв'язок:

1) *Визначимо ефективний фонд часу:*

$$T_{\text{эф}} = 4400 \cdot 0,9 = 3960 \text{ год.}$$

2) *Визначимо потужність ділянки:*

$$П\delta = \frac{T_{ef} \cdot КМ \cdot К_{вн}}{t_{ум}}$$

$$П\delta = \frac{3960 \cdot 5 \cdot 1,03}{\frac{6}{60}} = \frac{20394}{0,1} = 203940 \text{ од.}$$

Висновок:

Отже, потужність дільниці буде складати 203940 од.

Типова задача № 3

Визначити обсяг товарної, валової і реалізованої продукції за умови:

- на підприємстві виготовляється три види продукції: А, Б, В;
- кількість продукції А – 5000 од., Б – 12000 од.; В – 50000 од.;
- ціна одиниці продукції А – 600 грн., Б – 110 грн., В – 150 грн.;
- залишки незавершеного виробництва на початок року – 151 тис. грн., на кінець року – 123 тис. грн.;
- залишок готової нереалізованої продукції на складі на початок року – 181 тис. грн., на кінець року – 160 тис. грн.;
- продукція учбових майстерень для реалізації – 15 000 грн.

Розв'язок:

1) *Визначимо обсяг товарної продукції:*

$$ТП = ГП + П_{дц} + П_3 + НФ_p + П_{ум} + T_{вл}$$

$$ТП = 5000 \cdot 600 + 12000 \cdot 110 + 50000 \cdot 150 + 15000 = 11835000 \text{ грн.}$$

2) *Визначимо обсяг валової продукції:*

$$ВП = ТП + (НФ_{кін} - НФ_{поч})$$

$$ВП = 11835000 + (123000 - 151000) = 11807000 \text{ грн.}$$

3) *Визначимо обсяг реалізованої продукції:*

$$РП = ТП - (ЗГП_{кін} - ЗГП_{поч})$$

$$РП = 11835000 - (160000 - 181000) = 11856000 \text{ грн.}$$

Висновок:

Отже, обсяг товарної продукції буде дорівнювати 11835000 грн., валової продукції – 11807000 грн., реалізованої продукції – 11856000 грн.

Типова задача № 4

Протягом року підприємство виробило 45 виробів А собівартістю 1200 грн./од. і 30 виробів В собівартістю 2100 грн./од. Залишок незавершеного виробництва на початок року – 32 000 грн., на кінець року – 29 000 грн. Оптова ціна більша собівартості на 25%. Визначити вартість товарної і валової продукції.

Розв'язок:

1) *Визначимо ціну приладів А і В:*

$$Ц_A = 1200 \cdot 1,25 = 1500 \text{ грн.}$$

$$Ц_B = 2100 \cdot 1,25 = 2625 \text{ грн.}$$

2) *Визначимо обсяг товарної продукції:*

$$ТП = ГП + П_{дц} + П_з + НФ_p + П_{ум} + T_{вл}$$

$$ТП = 45 \cdot 15000 + 30 \cdot 26250 = 146250 \text{ грн.}$$

3) *Визначимо обсяг валової продукції:*

$$ВП = ТП + (НФ_{кін} - НФ_{поч})$$

$$ВП = 146250 + (29000 - 32000) = 143250 \text{ грн.}$$

Висновок:

Отже, обсяг товарної продукції буде дорівнювати 146250 грн., валової продукції – 143250 грн.

Завдання для самостійного виконання

Задача № 1

Визначити середньорічну виробничу потужність, якщо на початок року виробнича потужність складала 52300 од. 1 серпня було введено виробничу потужність на 1050 од., 1 листопада на 1200 од. 30 квітня було виведено виробничу потужність на 820 од.

Задача № 2

Визначити потужність дільниці, оснащеної 14 од. устаткування за умови, що:

- плановий фонд часу – 4200 год.;
- простої обладнання – 125 год.;
- час на виготовлення одиниці продукції – 15 хв.;
- коефіцієнт виконання норм часу – 102%.

Задача № 3

Визначити потужність дільниці, оснащеної 21 од. устаткування за умови, що:

- плановий фонд часу – 2400 год.;
- простої обладнання – 15% від планового фонду часу.;
- час на виготовлення одиниці продукції – 0,2 год.;
- коефіцієнт виконання норм часу – 103,5%.

Задача № 4

Підприємство на протязі року виробило 13500 виробів А собівартістю 76 грн. і 31050 виробів Б собівартістю 58 грн., 2500 виробів В собівартістю 210 грн. за од..

Залишок готової нереалізованої продукції на початок року – 55 200 грн., на кінець року – 60 300 грн.

Ціна більша собівартості на 21 %.

Визначити вартість товарної і реалізованої продукції.

Задача № 5

Підприємство на протязі року виробило 2120 виробів А вартістю 850 грн. і 3050 виробів Б вартістю 220 грн. за од.

Залишок незавершеного виробництва на початок року – 25 000 грн., на кінець року – 30 000 грн.

Визначити вартість товарної і валової продукції.

Задача № 6

Визначити середньорічну і вихідну виробничу потужність підприємства за умови: виробничу потужність на початок планового року становила - 45 тис. од. З 1 січня планується ввести в експлуатацію нові потужності на суму 3 тис. од., а з 30 червня - вивести з експлуатації застаріле устаткування на суму 1,8 тис. од.

ТЕМА 6. ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА

План семінару

1. Поняття витрат, їх класифікація.
2. Собівартість продукції та її структура.
3. Методи калькулювання.
4. Поняття, значення та види цін.
5. Структура роздрібною ціни.

Опрацюйте джерела: 1, 2, 5, 8, 14.

Теми доповідей студентів по рефератах

1. Особливості калькуляції собівартості продукції на підприємстві.
2. Вибір стратегії ціноутворення на підприємстві.
3. Основні напрямки зменшення собівартості продукції на підприємстві.
4. Управління витратами на підприємстві.
5. Цінова політика підприємства.

Тестові завдання для самоперевірки

1. Витрати можуть мати таку форму:

- а) натуральну, грошову;
- б) кількісну, вартісну;
- в) початкову, кінцеву;
- г) виробничу, споживчу.

2. За календарними періодами витрати бувають:

- а) постійні, змінні;
- б) основні, накладні;
- в) поточні, одноразові;
- г) прямі, непрямі.

3. Прямі витрати – це:

- а) пов'язані з виробництвом кількох видів продукції, що включаються до собівартості за допомогою спеціальних методів;
- б) пов'язані з виробництвом окремих видів продукції, які можуть бути безпосередньо включені до їх собівартості;
- в) витрати, абсолютна величина яких зростає із збільшенням обсягу випуску продукції;
- г) разові витрати, що здійснюються не частіше як один раз на місяць.

4. Накладні витрати - це:

- а) витрати, безпосередньо пов'язані з виробничим процесом виготовлення продукції;
- б) витрати на основне і допоміжне виробництво;
- в) витрати, у яких періодичність менша ніж місяць;
- г) витрати, що виникають у зв'язку з організацією, обслуговуванням виробництва і управлінням ним.

5. Повна собівартість продукції – це:

- а) витрати на виробництво продукції;
- б) витрати на збут продукції;
- в) прямі матеріальні витрати;
- г) виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на її виробництво та збут

6. Під калькуляцією розуміють:

- а) процедуру обчислення вартості одиниці продукції в розрізі калькуляційних статей;
- б) співвідношення окремих елементів витрат, які виражені у відсотках до загальної їх суми;
- в) своєчасне, повне і достовірне визначення фактичних витрат, пов'язаних з виробництвом і збутом продукції;
- г) грошове вираженням вартості товару.

7. Виділяють такі методи калькуляції собівартості:

- а) метод поглинених витрат, метод прямих витрат;
- б) метод постійних витрат, метод змінних витрат;
- в) метод прямих витрат, метод непрямих витрат;
- г) метод поточних витрат, метод одноразових витрат.

8. *Ціна – це:*

- а) рівень витрат на виробництво продукції;
- б) рівень прибутку підприємства від продажу товару;
- в) грошове вираженням вартості товару;
- г) рівень рентабельності продукції.

9. *За обсягами реалізації продукції ціни бувають:*

- а) сезонні, тимчасові, постійні;
- б) оптові, роздрібні;
- в) єдині, місцеві, світові;
- г) постійні, змінні.

10. *Залежно від видів економічної діяльності підприємства можуть нести витрати, пов'язані з:*

- а) виробничою діяльністю, інноваційною діяльністю;
- б) виробничою діяльністю, збутовою діяльністю;
- в) інвестиційною діяльністю, маркетинговою діяльністю;
- г) операційною діяльністю, фінансовою діяльністю, інвестиційною діяльністю.

11. *За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат витрати бувають:*

- а) постійні, змінні;
- б) основні, накладні;
- в) поточні, одноразові;
- г) прямі, непрямі.

12. *Кошторис виробництва – це:*

- а) сума витрат підприємства, пов'язаних з його діяльністю за певний період;

- б) сума витрат на придбання основних та допоміжних матеріалів;
- в) сума витрат на утримання адміністративних приміщень;
- г) сума витрат на оплату праці персоналу підприємства.

13. До виробничої собівартості не включаються витрати підприємства на:

- а) сировину і матеріали;
- б) заробітну плату основних робітників;
- в) утримання і експлуатацію устаткування;
- г) збут продукції

14. Рівень витрат на одну гривню продукції визначається як відношення:

- а) обсягу продукції в оптових цінах до повної собівартості продукції;
- б) виробничої собівартості продукції до обсягу продукції в оптових цінах;
- в) повної собівартості продукції до обсягу продукції в оптових цінах;
- г) обсягу продукції в оптових цінах до виробничої собівартості продукції.

15. Структура собівартості – це:

- а) грошове вираженням вартості товару;
- б) співвідношення окремих елементів витрат, які виражені у відсотках до загальної їх суми;
- в) рівень витрат на виробництво продукції;
- г) рівень витрат на збут продукції.

16. До зовнішніх факторів, які впливають на витрати підприємства, відносять:

- а) трудомісткість продукції;
- б) продуктивність праці;

- в) матеріаломісткість продукції;
- г) ціни на ресурси, що закуповуються у постачальників, рівень мінімальної заробітної плати та обов'язкових платежів.

17. За способом перенесення вартості на продукцію витрати бувають:

- а) постійні, змінні;
- б) основні, накладні;
- в) поточні, одноразові;
- г) прямі, непрямі.

18. За місцем виникнення витрати поділяють на:

- а) звичайні, основні, операційні;
- б) поточні, довгострокові, короткострокові;
- в) витрати підприємства, витрати цеху, витрати дільниці;
- г) прямі, непрямі.

19. За територіальною ознакою ціни бувають:

- а) сезонні, тимчасові, постійні;
- б) оптові, роздрібні;
- в) єдині, місцеві, світові;
- г) постійні, змінні.

20. Непрямі витрати – це:

- а) пов'язані з виробництвом кількох видів продукції, що включаються до собівартості за допомогою спеціальних методів;
- б) пов'язані з виробництвом окремих видів продукції, які можуть бути безпосередньо включені до їх собівартості;
- в) витрати, абсолютна величина яких зростає із збільшенням обсягу випуску продукції;
- г) разові витрати, що здійснюються не частіше як один раз на місяць.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 5

Теоретичні відомості

Собівартість продукції - це виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на її виробництво та збут.

Витрати на виробництво утворюють *виробничу собівартість*, а витрати на виробництво і збут – *повну собівартість промислової продукції*.

До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включаються:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати;
- змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати.

Структура собівартості – це співвідношення окремих елементів витрат, які виражені у %% до загальної їх суми.

Ціна є грошовим вираженням вартості товару.

Оптові (відпускні) ціни застосовують при розрахунках між підприємствами та організаціями-товаровиробниками і споживачами (покупцями) продукції і товарів. *Оптова ціна у таких випадках включає в себе:*

1. Собівартість продукції.
2. Прибуток (нормативну рентабельність);
3. Податок на додану вартість.

Якщо продукцію віднесено у встановленому законодавством порядку до підакцизних товарів, то до її ціни включається **акцизний збір** – непрямий податок на високорентабельні та монополійні товари. У такому разі ПДВ обчислюється з урахуванням суми акцизного збору.

У разі реалізації продукції через посередників за вільними цінами до ціни включаються також

постачальницько-збутові надбавки (націнки), граничний розмір яких може обмежувати держава.

Роздрібні ціни на товари формуються, виходячи з оптової ціни, шляхом включення до неї торговельної надбавки (націнки). Ці ціни застосовуються у відносинах між підприємствами торгівлі та населенням, що споживає товари.

Приклади розв'язку типових задач

Типова задача № 1

Визначити виробничу і повну собівартість одиниці продукції на основі статей калькуляції наведених в таблиці:

№ п/п	Статті калькуляції	Сума, грн.
1	Вартість основних і допоміжних матеріалів	93,0
2	Куповані напівфабрикати	73,0
3	Паливо та енергія на технологічні цілі	58,0
4	Заробітна плата виробничих робітників та відрахування	34,0
5	Витрати на утримання та експлуатацію обладнання	56,0
6	Цехові витрати	20,0
7	Загальнозаводські витрати	33,0
8	Інші виробничі витрати	8,0
9	Позавиробничі витрати	5,0

Рівень рентабельності запланований у розмірі 18 %.

Обчислити вільну відпускну ціну без ПДВ та з ПДВ.

Розв'язок:

1) *Визначимо виробничу собівартість:*

$$C_{\text{вир}} = 93 + 73 + 58 + 34 + 56 + 20 + 33 + 8 = 375 \text{ грн.}$$

2) Визначимо повну собівартість:

$$C_{нов} = 375 + 5 = 380 \text{ грн.}$$

3) Розрахуємо ціну підприємства за одиницю продукції:

$$Ц_{без ПДВ} = 380 \cdot 1,18 = 448,4 \text{ грн.}$$

4) Розрахуємо ціну з ПДВ:

$$Ц_{з ПДВ} = 448,4 \cdot 1,2 = 538,08 \text{ грн.}$$

Висновок:

Отже, ціна одиниці виробу з ПДВ складе 538,08 грн.

Типова задача № 2

Визначити ціну роздрібною торгівлі за наведеними даними:

- собівартість виробу – 200 грн.;
- норма прибутку – 25 %;
- ставка акцизного збору – 5 %;
- ставка ПДВ – 20 %;
- збутова націнка – 10 %;
- торговельна націнка – 15 %.

Розв'язок:

1) Визначимо ціну підприємства:

$$Ц_n = 200 \cdot 1,25 = 250 \text{ грн.}$$

2) Розрахуємо ціну з акцизним збором:

$$Ц_{з АЗ} = 250 \cdot 1,05 = 262,5 \text{ грн.}$$

3) Розрахуємо ціну з ПДВ:

$$Ц_{з ПДВ} = 262,5 \cdot 1,2 = 315 \text{ грн.}$$

4) *Визначимо оптову ціну:*

$$C_{\text{опт}} = 315 \cdot 1,1 = 346,5 \text{ грн.}$$

5) *Розрахуємо роздрібну ціну:*

$$C_{\text{розд}} = 346,5 \cdot 1,15 = 398,48 \text{ грн.}$$

Висновок:

Отже, роздрібна ціна буде становити 436,43 грн.

Завдання для самостійного виконання

Задача № 1

Визначити ціну роздрібною торгівлі за наведеними даними:

- собівартість виробу – 2250 грн.,
- норма прибутку – 21 %,
- ставка акцизного збору – 12 %,
- ставка ПДВ – 20 %,
- збутова націнка – 10 %,
- торговельна націнка – 12 %.

Задача № 2

Собівартість однієї одиниці підакцизного виробу дорівнює 350 грн, рентабельність - 18%. Ставка акцизного збору становить 14%. За рік планується реалізувати 1350 од. таких виробів. ПДВ - 20 %.

Визначити відпускну ціну виробу разом з ПДВ.

Задача № 3

Повна собівартість виробу становить 2300 грн., рентабельності - 25%. Ставка акцизного збору - 18%. Торговельна надбавка становить 19% відпускної ціни, ПДВ - 20%.

Розрахувати роздрібну ціну виробу.

Задача № 4

Виробнича собівартість одиниці продукції - 750 грн. Витрати на реалізацію річної партії такої продукції плануються у розмірі 4200 тис. грн. Очікувана рентабельність (за повною собівартістю) становитиме 15%, річний план реалізації даних виробів - 2800 од. ПДВ - 20 %.

Визначити відпускну ціну одиниці продукції та суму ПДВ, сплачену до державного бюджету за реалізовану протягом року партію продукції.

Задача № 5

Роздрібна ціна одиниці продукції становить 625 грн. Торговельна надбавка до ціни 115 грн, собівартість виробу 320 грн.

Визначити суму прибутку, закладену в ціну, а також рентабельність цього виду продукції. ПДВ - 20 %

Задача № 6

Підприємство протягом кварталу виробляє два види продукції: А - обсягом 300 од., Б - обсягом 410 од. Заробітна плата основних робітників, зайнятих на виробництві продукції А, - 1200 грн, Б - 1845 грн. Витрати на утримання машин і устаткування - 1300 грн.

Визначити суму витрат на утримання машин і устаткування, що припадають на одиницю виробленої продукції видів А і Б.

ТЕМА 7. РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

План семінару

1. Поняття доходу, його значення. Види доходів.
2. Порядок формування прибутку підприємства. Класифікація видів прибутку.
3. Рентабельність підприємства.
4. Основні напрямки підвищення ефективності діяльності підприємства в ринковому середовищі.

Опрацюйте джерела: 1, 2, 5, 7, 14.

Теми доповідей студентів по рефератах

1. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства.
2. Розподіл і використання прибутку підприємства.
3. Сутнісна характеристика й вимірювання ефективності виробництва
4. Планування фінансової діяльності.
5. Основні джерела фінансування діяльності підприємства.

Тестові завдання для самоперевірки

1. Виручка від реалізації за мінусом ПДВ – це:

- а) дохід (виручка) від реалізації продукції;
- б) чистий дохід;
- в) прибуток;
- г) чистий прибуток.

2. Якщо в процесі господарювання в звітному періоді обсяг витрат перевищив обсяг доходів, то результатом діяльності буде:

- а) дохід;
- б) чистий дохід;
- в) прибуток;
- г) збиток.

3. Чистий дохід – собівартість реалізованої продукції – це:

- а) чистий прибуток;
- б) валовий прибуток;
- в) прибуток від операційної діяльності;
- г) прибуток від звичайної діяльності.

4. Інші операційні доходи – доходи, які:

- а) не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг);
- б) пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг)
- в) отримані від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства;
- г) отримані від фінансових інвестицій.

5. Ставка податку на прибуток становить:

- а) 18%;
- б) 20%;
- в) 15%;
- г) 22%.

6. Відносним показником прибутку є:

- а) продуктивність;
- б) трудомісткість;
- в) рентабельність;
- г) ритмічність.

7. Рентабельність продажу відображає:

- а) який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи підприємства;
- б) наскільки вигідно підприємству виробляти продукцію;
- в) ефективність використання підприємством власного капіталу;
- г) скільки прибутку одержує підприємство з однієї гривні проданої продукції.

8. Чистий прибуток є джерелом:

- а) власних коштів підприємства;
- б) позичених коштів;
- в) залучених коштів;
- г) інвестованих коштів у підприємство.

9. Інші фінансові доходи – це доходи, які:

- а) отримані від фінансових інвестицій;
- б) виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю;
- в) отримані від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства;
- г) отримані від продажу майна підприємства.

10. Чистий прибуток – це:

- а) чистий дохід мінус собівартість реалізованої продукції;
- б) виручка від реалізації за мінусом ПДВ;
- в) прибуток від звичайної діяльності до оподаткування мінус сума податку на прибуток;
- г) сума загальних витрат на підприємстві.

11. Про ефективну роботу підприємства свідчить:

- а) перевищення доходів над витратами;
- б) беззбитковість діяльності;
- в) перевищення витрат над доходами;
- г) збитковість роботи підприємства.

12. Рентабельність капіталу показує:

- а) наскільки вигідно підприємству виробляти продукцію;
- б) наскільки вигідно підприємству реалізувати продукцію;
- в) який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи підприємства;
- г) ефективність використання підприємством власного капіталу.

13. Основна ставка податку на додану вартість становить:

- а) 18%;
- б) 20%;
- в) 22%;
- г) 15%.

14. Важливою умовою одержання підприємством прибутку є:

- а) перевищення доходів над витратами;
- б) здійснення господарської діяльності в певному обсязі;
- в) задоволення попиту;
- г) усі відповіді неправильні.

15. Прибуток –це:

- а) виручка від діяльності за мінусом матеріальних і прирівняних до них витрат;
- б) частина виручки, що залишається після відшкодування усіх витрат на виробничу і комерційну діяльність;
- в) виручка від підприємницької діяльності;
- г) дохід підприємства.

16. Витрати і прибуток торговельних організацій включаються в:

- а) закупівельну ціну;
- б) оптову ціну підприємства;
- в) роздрібну ціну;
- г) відпускну ціну.

17. Рентабельність капіталу – це:

- а) витрати на 1 грн. активів;
- б) прибуток на 1 грн. витрат;
- в) прибуток на 1 грн. обсягу реалізації;
- г) прибуток на 1 грн. власного капіталу.

18. Яке з тверджень є вірне:

- а) прибуток дорівнює доходу;
- б) прибуток на підприємстві є завжди;
- в) прибуток є на підприємстві, коли доходи перевищують витрати;

г) прибуток є на підприємстві, коли витрати перевищують доходи.

19. Рентабельність продукції можна визначити як відношення:

- а) виручки від реалізації до матеріальних витрат;
- б) абсолютної величини прибутку до собівартості продукції;
- в) прибутку до матеріальних витрат;
- г) прибутку до фонду оплати праці.

20. Якщо прибуток складає 500 тис. грн., а собівартість продукції 1850 тис. грн, то рентабельність буде дорівнювати:

- а) 27,03%;
- б) 25%;
- в) 37%;
- г) 50%.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6

Теоретичні відомості

Доходи є найважливішим економічним показником виробничо-збутової діяльності підприємства, від величини яких залежить економічна ефективність господарювання.

Результат здійснення виробничо-збутової діяльності підприємства може бути негативним або позитивним. Якщо в процесі господарювання в звітному періоді обсяг витрат перевищив обсяг доходів, то результатом діяльності буде *збиток*, а якщо навпаки – то *прибуток*.

Якісним показником ефективності господарювання підприємства є *показник рентабельності* – відносний показник прибутку.

Розрізняють такі показники рівня рентабельності:

1. *Рентабельність продаж* – відображає скільки прибутку одержує підприємство з однієї гривні проданої продукції:

$$R = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Чистий дохід}} \times 100\% \quad (7.1)$$

2. *Рентабельність активів* – показує який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи підприємства:

$$R_a = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середній обсяг активів}} \cdot 100\% \quad (7.2)$$

3. *Рентабельність капіталу* – характеризує ефективність використання підприємством власного капіталу:

$$R_k = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середній обсяг власного капіталу}} \cdot 100\% \quad (7.3)$$

4. *Рентабельність продукції* – характеризує наскільки вигідно підприємству виробляти продукцію:

$$R = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}} \times 100\% \quad (7.4)$$

Приклади розв'язку типових задач

Типова задача № 1

Розрахувати загальний показник рентабельності продукції та рентабельність окремих видів продукції за даними таблиці:

<i>Асортимент</i>	<i>Річний обсяг реалізації, од.</i>	<i>Повна собівартість, грн./од.</i>	<i>Відпускна ціна, грн./од.</i>
Виріб А	7000	63	75
Виріб Б	6200	49	55
Виріб В	3500	43	50
Виріб Г	1000	23	30

Розв'язок:

1) *Визначимо дохід виручку від реалізації продукції:*

$$Д = 7000 \cdot 75 + 6200 \cdot 55 + 3500 \cdot 50 + 1000 \cdot 30 = 1071000 \text{ грн.}$$

2) *Визначимо повну собівартість всіх видів продукції:*

$$С = 7000 \cdot 63 + 6200 \cdot 49 + 3500 \cdot 43 + 1000 \cdot 23 = 918300 \text{ грн.}$$

3) *Розрахуємо прибуток:*

$$П = Д - С = 1071000 - 918300 = 1527000 \text{ грн.}$$

4) *Визначимо загальний показник рентабельності продукції:*

$$R = \frac{П}{С} \cdot 100\% = \frac{1527000}{918300} \cdot 100\% = 16,63\%$$

5) *Визначимо рентабельність окремих видів продукції:*

$$R_i = \frac{Ц_i - C_i}{C_i} \cdot 100\%$$

$$R_A = \frac{75 - 63}{63} \cdot 100\% = 19,05\%$$

$$R_B = \frac{55 - 49}{49} \cdot 100\% = 12,24\%$$

$$R_B = \frac{50 - 43}{43} \cdot 100\% = 16,28\%$$

$$R_G = \frac{30 - 23}{23} \cdot 100\% = 30,43\%$$

Висновок:

Отже, загальний показник рентабельності складе 16,63%. Найбільш вигідно підприємству виробляти

продукцію Г, найменш вигідною є продукція Б, так як за даною продукцією показник рентабельності найнижчий.

Типова задача № 2

Визначимо показники оцінки рентабельності підприємства на основі звітності підприємства:

1) Рентабельність активів:

$$R_{\text{активів}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Вартість активів}} = \frac{\text{р. 2350 Ф. № 2}}{\text{р. 1300 Ф. № 1}} = \frac{123940}{1344984} = 0,0921 \text{ або } 9,21\%$$

2) Рентабельність власного капіталу:

$$R_{\text{ВК}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} = \frac{\text{р. 2350 Ф. № 2}}{\text{р. 1495 Ф. № 1}} = \frac{123940}{823614} = 0,1505 \text{ або } 15,05\%$$

3) Рентабельність продажу:

$$R_{\text{продажу}} = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Чистий дохід}} = \frac{\text{р. 2090 Ф. № 2}}{\text{р. 2000 Ф. № 2}} = \frac{506854}{1945225} = 0,2606 \text{ або } 26,06\%$$

4) Рентабельність продукції:

$$R_{\text{продукції}} = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Собівартість}} = \frac{\text{р. 2090 Ф. № 2}}{\text{р. 2050 Ф. № 2}} = \frac{506854}{1438371} = 0,3524 \text{ або } 35,24\%$$

Висновок:

Отже, рентабельність активів – 9,21%, власного капіталу – 15,05%, продажу – 26,06%, а рентабельність продукції – 35,24%.

Завдання для самостійного виконання

Задача № 1

Розрахувати загальний показник рентабельності продукції та рентабельність окремих видів продукції за даними таблиці. Зробити висновки.

Асортимент	Річний обсяг реалізації, од.	Повна собівартість, грн.	Відпускна ціна, грн.
Виріб А	2500	205,00	255,00
Виріб Б	2600	89,00	98,00
Виріб В	5350	75,00	80,00
Виріб Г	1010	112,00	114,00

Задача № 2

Порівняйте рентабельність продукції за три квартали на основі таких даних:

Показник	Квартал року		
	I	II	III
Кількість випущених виробів, од	1 500	2 000	1 800
Ціна одного виробу, грн.	60	60	60
Собівартість одного виробу, грн.	50	52	48

Задача № 3

Планові показники виробів А і Б становлять:

	А	Б
Випуск і реалізація продукції, шт.	1200	850
Ціна одного виробу, тис. грн.	95	88
Собівартість виробу, тис. грн.	84	72

Протягом року підприємство досягло зниження собівартості продукції виробу А на 3 %, виробу Б – на 1,5 %. Ціна залишилась без змін.

Визначте, як змінилась фактична рентабельність продукції порівняно з плановою всіх виробів.

Список рекомендованої літератури

1. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник / І. М. Бойчик. –К.: Кондор - Видавництво, 2016. – 378 с.
2. Гетьман О. О. Економіка підприємства: навч. посіб. – 2-ге видання. / Гетьман О. О., Шаповал В. М – К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 480 с.
3. Господарський кодекс України від 27.02.2003 р. № 436-IV. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
4. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства: навч. посіб. – 2-ге видання. / В. І. Гринчуцький, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погріщук – К.: Центр навчальної літератури, 2012 – 302 с.
5. Дмитрієв І.А. Економіка підприємства: навчальний посібник для практичних занять і самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів / І.А. Дмитрієв, І.Ю. Шевченко. - Х.: ХНАДУ, 2018. - 292 с.
6. Економіка підприємства: навчальний посібник / О. М. Бандурка, Є. В. Ковальов, М. А. Садиков, О. С. Маковоз; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків: ХНУВС. – 2017. – 192 с.
7. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. С. Іванілов — К.: Центр учбової літератури, 2011. – 728 с.
8. Кузьмин, В. М. Економіка підприємства та управлінська економіка: практикум / В. М. Кузьмин. - Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2019. - 51 с.
9. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>
10. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1560-12#Text>

11. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. №108/95-ВР. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>

12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/REG4509?an=147>

13. Яркіна Н.М. Економіка підприємства: навч. посіб. / Н. М. Яркіна – Київ: Ліра - К, 2016. – 596 с.

14. Шарко М.В. Економіка підприємства: навч. посіб. / М. В. Шарко. – К.: Ліра -К, 2014. – 436 с.

ПРО УКЛАДАЧА

Долока Людмила Вікторівна – викладач кафедри економіки, підприємництва та маркетингу Черкаського державного бізнес-коледжу з 2007 року, спеціаліст I категорії.

Закінчила з відзнакою Модельний центр підготовки та перепідготовки фахівців за спеціальністю «Комерційна діяльність» у 2000 р., Черкаський державний технологічний університет за спеціальністю «Економіка підприємства» у 2006 році.

Є автором навчально-методичних видань: *Методичні рекомендації з дисципліни “Інвестування” для студентів заочної форми навчання (2012 р.)*; *Програма та методичні вказівки до написання звіту з виробничої практики для спеціальностей 5.03050401 «Економіка підприємства», 051 «Економіка» (2018 р.)*

Навчальне видання

Долока Людмила Вікторівна

«ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»

ПРАКТИКУМ

Частина I

Редактор Н. А. Азьмук
Комп'ютерний набір Л. В. Долока

Підписано до друку 15.12. 2020 р. Формат 60x80¹/₁₆
Папір офсет. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.
Умов. друк. арк. 2,6. Тираж 20 прим. Зам. № 269

За довідками з питань реалізації
звертатись за тел. (0472) 64-05-15